

Ndaa Yimbwe yasonuu **MALAKO** **Kotili a mukaanda**

Ndaa Yimbwe yasonuu Malako, ni Ndaa Yimbwe yavulu bukwisi, mu mikaanda mina mia Ndaa Yimbwe. Bukulu ba libuundu bamweese ti, Malako musonii a mukaanda, ni mosi mu babakidieenge na Pawuli, tumake na Peetero. Umatuu miloongo mia tsiomi mia mukaanda wu, musonii amweese ti Ndaa Yimbwe, ni yili ti, Yiisu ni «Kristo» na «Mwaana a Nziaambi» (1.1).

«Kristo» sa ayiluu uholo mbiindila nde, mu munywa a Peetero, nha mbisi a mandaa na biyiluu bia Yiisu ku Ngalili (8.29). «Mwaana a Nziaambi» ka, sa ayiluu uholo mbiindila nde, mu munywa a mukuutu a kama masodaare. Nde ni wamoni likwa la Yiisu nha kuruwa (15.39).

Banguu ba mandaa

Mutata abaanduu mu kotili yikwisi (1.1-13). Mbii bwayaabisi mubili Yeesaya, Yowani Mu-bootii asa isala kia uyiisi baata ba Iseraeli. Nde asa buu, munda uyilimi mu nziriri a Mesiya wu Nziaambi atsinduu: ni Yiisu musu Nazareti.

Ibiri kia tsiomi kia Ndaa Yimbwe (1.14–8.30) ili mu umweese nziriri a ipfumu kia Nziaambi. Umatuu mu mbaandili, Yiisu li mu usala itwaari na miyii. Malako li mu unyeme litumu la Yiisu: bu Yiisu ali mu uyiisi mabuli, bu Yiisu ali mu ubeese babeeri, bu Yiisu ali mu ukubu baka nha kulu a bangaa buyeri mu Mabasonuu ma ngira, na nha kulu a Bafarisi.

Mu ibari kia bioolo, Yiisu li mu uyene ku peembi a mapasi na likwa, bili mu ukebe nde ku Yeruselemi (8.31–10.52). Mbala tata nde li mu uyaabisa ndaa a likwa la nde likaayira, kwaa miyii mia nde, ka bo a bayuyi nde pe. Taanga dialaa, nde li mu uholo kuumbu ya «Mwaana a Muutu». Ndaa ya kimi-kimi, ni yili ti, kuumbu yii yili pasi kwaa bo, mu uyaaba tsutulu a yo.

Ibari kia mutata ili mu uyilimi ku ngaanda a Yeruselemi (11.1–13.37). Baata boosi bakibili Yiisu. Ka bu nde abingi bayalii mutso lipaanga la nzo a Nziaambi, nde li mu ukubu baka nha kulu a bakuutu ba Iseraeli. Nde li mu utalila mapasi makaayira kwaa miyii mia nde. Yiisu li mu uhamisa miyii mia nde, mu uba «likanda» mutso imiini mu Nziaambi.

Mu ibari kia muna, bakuutu ba Bayuudayo babaandii udwaanisa Yiisu (14.1–16.8). Bamubwoongili kwaa boosi, natee kwaa miyii, mi nde akabi bia udia bia Paaka na bo. Bakaangi Yiisu, bamufuundisi kwaa banguu ba bangaanga ba Nziaambi na kwaa Pilato, mutumi a basi Loma. Bamuheeri tsieembili ya likwa, bamukomi nha kuruwa. Iluumbu kia bioolo nha mbisi a likwa la nde, bakaasa bamoni ngili a nde bwaasi. Nha kulu a ndaa ya ukimuu ti nde li moonyi, bo babati, bakimii.

Mikaanda mimimosi mia Ndaa Yimbwe yasonuu Malako, mili mu ubwamweese hoolo moniyi a Yiisu wumaasiimbuu, na isala kia miyii (16.9-20). Mikaanda me mii, a bakisiingi utaanga mio pe mu makutunu ma bangaa Kristo, mundaa ti bibari bioosi bia mandaa maa, biasonomo kwaa Mataayi, so a buu pe kwaa Luka. Ndaa

Yimbwe yasonuu Malako, babwilandila yo mu kubu yinyaati yi. Bukwisi na bubwe ba mutata a nde, bili mu umonuu lolo li ti, bio bibibwe nha kulu a baata boosi.

Mu ndukisini a mutata woosi, Yiisu li bebele na baata bali mu umono pasi. Imuutu kia nde, na ipfumu kia Nziaambi bi nde ali mu uyaabisa, bili biavuutunu. Na maa, mali mu ubwaba manguu ma mandaa kwaa bisi mu lolo li. Ipfumu kia Nziaambi ni ima? Mambiindili ma «Kristo» mama? Mu manduru maa, ma imiini kia bangaa Kristo, muutu utuu pe uha mvutu mu mawasa. Too taanga, mu uyene mu kuulu mosi itwaari na miyii mia Yiisu. Bwafwaana mu ukwamono mapasi ma mutimi. Nha mbisi a nhaa, miyii utuu uyaaba biyiluu, likwa na tsimbilili a «Mwaana Nziaambi». Ndaa Yimbwe ya Malako ni mutata wuli mu ubiti muutu mu uba ngaa Kristo. Ifwaani kia nde ni kosi. Ni mu ifwaani kii, Yiisu ali mu umweese lituu la nde nha yulu a banyama ba musiti, mu biluumbu bi nde alabisi ku tsi ya tsata (1.13).

Kwaa bangaa buyeri mu mandaa ma Biibila, Malako ni mukaanda wa tsiomi wa Ndaa Yimbwe. Yo yatemene nha yulu a imbaangi kia Peetero. Mataayi na Luka bali bayaaba yo. Bangaa buyeri bali mu uyesene ti mukaanda wu, ku basonuu nde ka bilimi helape maku tsaamba (70), nha mbisi a mbutili a Yiisu Kristo. Bo bakitsimi buu, munda a taanga dia midiingi, mibali mu umweese mu kiiti kia kuumi na bitata. Weti bu mandaa mali mu ubiindili bukulu ba Bayuudayo, baata bali mu utsimi ti mo kwaa bangooyi ali mu utsuu. Mandaa mali mu unyeme pasi dia likwa la Yiisu, wu boosi babwoongili mu likwa. Yiisu li mu yiluu umonuu

weti «Kristo». Nde ni Mesiya wu uluusu ilimbisi kia Iseraeli, ka weti a bubali mu utumu tsi pe. Ka mu ndaa yatala mutsii a nde wa «Mwaana a Nziaambi» na Nziaambi, nde amonii mu taanga dia libootuu la nde, na abwibwamonuu mu taanga di nde akitii nha mulaanda. Mutsii wuu, li mu ubisi bipfumu bioosi na tuu dioosi, munda ti ngwanya a nde yamonii nha kuruwa!

*Nziisili a Yowani Mubootii mu tsi ya tsata
(Mataayi 3.1-12; Luka 3.1-18; Yowani 1.19-28)*

¹ Mbaandila Ndaa Yimbwe ya Yiisu Kristo, Mwaana a Nziaambi.

² Mu mukaanda a mubili Yeesaya basonuu:
«Mono me ni tsinduu tumu a me nha kulu a we,
mu uyiluu we kuulu.

³ Ni ndaa a muutu mosi, wuli mu uloo mu tsi ya tsata:
Diyiluu kulu a Pfumu,
diyiluu usuungusu misoo mia nde✧!»

⁴ Bu Yowani Mubootii amonii mu tsi ya tsata, nde akibootuu na akiyaabisa: «Disobo ndiaatili a beni, diholo libootuu. Tumake, Nziaambi sa asa masumu ma beni kolokolo.»

⁵ Baata boosi ba mu itinini kia Yuuda, na ba ku ngaanda ya Yerusalemi, bakiyiri kwaa nde. Bo bakisiingi masumu ma bo nha kulu a baata, na Yowani akibootuu bo mu nziali ya Yorodaani.

⁶ Yowani akilwaata ikutu ki babaamba mu miooso mia nyama wa kuumbu samo. Na nde akilwaata kobo yi bayiluu mu mukaanda a nyama mu luungu la nde. Nde akidia bangwalibaanga na maari ma nyosi wa ku musiti.

✧ 1:3 Mal 3.1; Yes 40.3

⁷ Nde akiyaabisa: «Muutu mosi wavulu me mifuri, li mu uyiri nha mbisi a me. Me a nafwaana pe mu ubaandina, mu unyangila midi mia bikooria nde.

⁸ Me nadibootii mu maamba, ka nde, sa wadi-bootuu mu Muheebili wa Ngira.»

Saatina awungisi Yiisu nha mbisi a libootuu la nde

(Mataayi 3.13–4.11; Luka 3.21-22; 4.1-13)

⁹ Mu biluumbu bii, Yiisu amati ku Ngaanda ya Nazareti, mu itinini kia Ngalili, na Yowani wamu-bootii mu Yorodaani.

¹⁰ Mu taanga di Yiisu akipala mu maamba, nde amoni mayula madibini na Muheebili wa Ngira akulumini nha yulu a nde weti beembe.

¹¹ Na Ndaa yayuyini mu mayula: «We ni Mwaana a me wa litoono ndaa. Mu we me ndi mu umono kinyi a me yoosi.»

¹² Mutaanga dina dii, Muheebili a Nziaambi wamubiti ku tsi ya tsata.

¹³ Yiisu adiaali kuu, mu tsitsi a biluumbu maku mana, na Saatina wamuwungisi. Nde akidiaala nha kati a banyama ba ku musiti. Batumu ba Nziaambi bakisalila nde.

Yiisu ayaabisi Ndaa Yimbwe

(Mataayi 4.12-22; Luka 4.14-15; 5.1-11)

¹⁴ Nha mbisi a nha baloosi Yowani Mubootii mu perese, Yiisu ayeni ku itinini kia Ngalili. Kuu nde akiyiisi Ndaa Yimbwe ya Nziaambi.

¹⁵ Nde akileele: «Taanga dimbwe dimaato, na Ipfumu kia Nziaambi ika bebebe! Disobo ndiaatili, na disa imiini mu Ndaa Yimbwe!»

*Yiisu ati balobi ba batswi bana mbili
(Mataayi 4.18-22; Luka 5.1-11)*

¹⁶ Yiisu akiyene mu mukoo-mukoo a diaanga la Ngalili, bu nde amoni Simooni na mukee a nde Andere. Bo bakidumunu siele mu maamba, munda ti bo ali balobi ba batswi.

¹⁷ Yiisu wabaleeli: «Diduku me, na beni sa diba balobi ba baata.»

¹⁸ Nhaa-na-tsi, bo basiisi masiele ma bo, na bamuduki.

¹⁹ Yiisu asweesii hoolo nha lala, na amoni Yaki na mukee a nde Yowani, bo baboolo baana ba Zebedaayi. Bo bali mutso bootu la bo, na bakilo-ondo masiele ma bo.

²⁰ Nhaa na nhaa, Yiisu wabateeri mbili. Ninha, bo basiisi taayi a bo Zebedaayi mutso bootu na basiali, na bo baduki Yiisu.

*Muutu wu muheebili wu mubi akikwaamisa
(Luka 4.31-37)*

²¹ Yiisu na miyii mia nde bakoti mu ngaanda ya Kapernawumi. Nhaa na a nhaa, mu iluumbu kia Saba, Yiisu ayeni ku nzo a makutunu ma Bayuudayo. Ni kuu nde abandii uyiisi baata.

²² Babakiiyuu nde bakimii mu nziisili a nde. Mu ndaa ti nde akiyiisi bo mu litu, na nziisili a nde yali na lisobuso na nziisili a Bayiisi ba mikele.

²³ Kaba, mutso nzo a bo ya makutunu ma Bayuudayo, mwali na muutu mosi wu muheebili wu mubi akikwaamisa. Nde abaandii uloo:

²⁴ « Ima we tooni mu bisi, Yiisu musi Nazareti? We yiri mu ufuusu bisi? Me nayaaba bubwe we na li: wa Ngira, wu Nziaambi atsinduu!»

²⁵ Yiisu a tsuyi mu ibaala kwaa muheebili wu mubi na wa muleeli: «Wuru na pii, na pala mu muutu wu!»

²⁶ Muheebili wu mubi anyingisi muutu mu mifuri, na apali mu nde bu aloyi mungiri wu munene.

²⁷ Baata boosi bakimii kwalaa bu bafulisini bo na bo: «Yi ki ndaa yi? Muutu wu li mu uha nziisili yinyatii mu litu loosi! Nde li mu utumu natee kwaa miheebili mimibi, na mio mili mu utumumu nde!»

²⁸ Na, nhaa na nhaa, mvuungu a Yiisu yatsi-aamii mu itinini kia Ngalili kioosi.

Yiisu abeelisi buko ba Simooni na babeeri bakimi

(Mataayi 8.14-17; Luka 4.38-41)

²⁹ Bo bapali mu nzo a makutunu ma Bayuudayo, na bayeni mu mawasa ku nzo a Simooni na Andere, itwaari na Yaki na Yowani.

³⁰ Buko ba Simooni ali nha yulu a mbuu, na baa. Mawasa-mawasa, batsuyi mu ndaa a nde kwaa Yiisu.

³¹ Yiisu asweesii kwaa nde, wamukaangi mu koo na wamutemisi. Baa lamatii mu nde, na nde abaandii mu usalila bo.

³² Mu taanga tsitsii, bwiisi bu bamana na uyili, baata babeyi kwaa Yiisu babeeri boosi na babali bakangama kwaa miheebili mimibi.

³³ Baata ba ngaanda yoosi bakidwaanina munywa a nzo.

³⁴ Yiisu abeelisi baata balaa bakimono pasi mu bibeeri bia mupili na mupili. Nde abingi ka miheebili mialaa mimibi. Nde a akiha pe muswa

kwaa miheebili mimibi mu utsuu, mu ndaa ti mio miali miayaaba, nde na ali.

Yiisu ayaabisi Ndaa Yimbwe mu itinini kia Ngalili

(Luka 4.42-44)

³⁵ Iluumbu kiaduki, mu ngwaali a ngwaali ya na wee, Yiisu asiimbii, na apali mu nzo. Nde ayeni nha mbuu yahele a baata, na nde abaandii ukuundu Nziaambi kuu.

³⁶ Simooni na baata babali na nde babaandii usaa Yiisu.

³⁷ Bu bamusolili, bamuleeli: «Baata boosi bali mu usaa we.»

³⁸ Yiisu wabaleeli: «Tsweendani mu mapeembi makimi, mu mala mabebele, paa me yiisi Ndaa Yimbwe kuu ka. Munda ti, ni mu ndaa yo me nayiri.»

³⁹ Na nde adieengili itinini kia Ngalili kioosi. Nde akiyiisi Ndaa Yimbwe, mu manzo ma bo ma makutunu ma Bayuudayo, na akibingi miheebili mimibi.

Yiisu atsieemisi ngaa bwaari

(Mataayi 8.1-4; Luka 5.12-16)

⁴⁰ Ngaa bwaari mosi ayiri kwaa Yiisu, atsukini nha kulu a nde na wamuloombi: «So we tooni, we utuu utsieemese me!»

⁴¹ Yiisu bu amoni ngebe dialaa, nde asibili koo, wamubeembi. Yiisu wamuleeli: «Me tooni, ki tsieeme wa we!»

⁴² Nhaa na nhaa, nde abeelii mu bwaari, na nde atsieemi.

⁴³ Yiisu wamuvutili na wamutsuyi mu ibaala.

⁴⁴ Nde wamuleeli: «Yuu bubwe: a leele yo kwaa muutu so mosi pe. Ka yene kwaa ngaanga a Nzi-aambi, paa we mweese nde ti we maabeeluu. Na ha bungori ba Mooso atumi, mu umweese kwaa boosi ti we maabeeluu.»

⁴⁵ Muutu wuu ayeni, ka akiyene ayaabisa kwaa boosi mii miayilimi mu nde. Mu toono yii, Yi-isu ali ka utuu pe ubwamonuu mutso ngaanda. Nde akidiaala ku mbari a ngaanda, mu mambuu mamahale baata. Ka baata bakimata mu mam-buu moosi na bakiyiri kwaa nde.

2

Yiisu abeelisi muutu wabobo binama (Mataayi 9.1-8; Luka 5.17-26)

¹ Nha mbisi a mwaana biluumbu, Yiisu ayiravutuu ku ngaanda ya Kapernawumi. Na bwayuyini ti nde ku nzo ali.

² Baata balaa bakukini nhaa, na a yabwiba na mbuu ya udiaala, so nha munywa a nzo pe. Yiisu ayaabisi bo ndaa a Nziaambi.

³ Baata bayiri, bu bamubeyi muutu wabobo binama wu baata bana nha kati a bo bakibiti.

⁴ Bo a batuyi pe umweese nde kwaa Yiisu, mu ndaa koongi yali nhaa. Ni mu buu, bo badibili siaangi la nzo nha yulu a mbuu yii yali Yiisu. Mu wuru lii, bo basutili laba li balibanaa wabobo binama.

⁵ Bu Yiisu, amoni imiini kia bo, aleeli kwaa wabobo binama: «Mwaana a me, masumu ma we basiri kolokolo.»

⁶ Babamosi mu bayiisi ba mikele, babali badi-aala nhaa, batsimi kutso mitimi mia bo:

⁷ «Mu ima muutu wu ali mu utsuu buu? Nde li mu utuu Nziaambi! Na utuu usa masumu kolokolo? Ndili a Nziaambi utuu ukuungulu masumu!»

⁸ Yiisu ayaabi nha na nhaa ma bo bali a tsimi na wabaleeli: «Mu ima beni dili na matsimi ma pili yii?

⁹ Ima kiavulu pasi? Mu uleele ti: “Masumu ma we basiiri mo kolokolo?” — oo ti mu uleele — “Temene, holo laba la we na yene?”

¹⁰ Ee-e me tooni ti beni diyaaba: Mwaana a muutu li na litu la usa masumu kolokolo nha yulu a toto.» Ni mu buu nde aleeli kwaa wabobo binama:

¹¹ «Me ndeeli kwaa we, temene, holo ikala kia we na yene ku nzo a we!»

¹² Muutu atemini, nhaa na nhaa aholi laba la nde, na apali nha kulu a baata boosi. Boosi bakimii na bo babili Nziaambi bu baleeli: «Kaala a diamono wabisi ndaa ya pili yi pe!»

*Yiisu ateeri Levi mbili
(Mataayi 9.9-13; Luka 5.27-32)*

¹³ Yiisu abwivutuu mu mukoo a diaanga la Ngalili. Koongi a baata yoosi yayiri kwaa nde, na nde wabayiisi.

¹⁴ Bu akilabuu, nde amoni Levi, mwaana a Alafayi, adiaala nha nzo yi bubaafutu limaanda. Yiisu aleeli kwaa nde: «Duku me!» Nde atemini, na wamuduki.

¹⁵ Tumake Yiisu adiiri mu nzo a Levi. Batoli ba limaanda balaa na bangaa masumu, bakidia nha meese itwaari na Yiisu na miyii mia nde. Bo ali babalayi mu uduku nde.

¹⁶ Na bayiisi ba mikele babali kaba limosi na Bafarisi, bamoni ti Yiisu akidia na bangaa masumu na batoli ba limaanda. Bo bakileele kwaa miyii mia nde: «Mu ima nde ali mu udia na batoli ba limaanda na bangaa masumu?»

¹⁷ Yiisu, bu ayuyi buu, wabaleeli: «A baata bali polo bali na nzala a mubuyi pe, ka babeeri. Me a nayiri pe mu uta mbili babali mu utsimi ti, bo bamaakwayiluu litoono la Nziaambi. Ka me nayiri mu babali mu ulibili moonyi ti bo bangaa masumu.»

Baata bafuuli Yiisu manduru mu ndaa ndiili a mutuutu

(Mataqyi 9.14-17; Luka 5.33-39)

¹⁸ Iluumbu imosi, miyii mia Yowani mubootii na Bafarisi bakidii mutuutu. Baata bayifuulu Yiisu: «Mu ima miyii mia Yowani na mia Bafarisi bali mu udii mutuutu, ka miyii mia we, a mili mu uyiluu buu pe?»

¹⁹ Yiisu wabavutili: «Beni ditsimi ti, babatumusu ku mukuungi a makweele utuu udii mutuutu, mu taanga di mufuru a makweele ali na bo? Mu taanga di nde ali na bo, bo utuu pe udii mutuutu.

²⁰ Ka biluumbu sa biyiri bi bakaamaasa mufuru a makweele nha kati a bo. Ni mu buu mu iluumbu kii, bo sa badii mutuutu.»

²¹ «Muutu pe wu ubaamba iteendi kia tsaanda ki inyatii, nha yulu a ikutu ki ikulu. Leeti, iteendi ki inyatii, ukaka ikutu ki ikulu, na wuru sa libwavulu bunene.

²² Na muutu utuu pe usiengele mala mamanyatii, mu mambiindi ma makulu. Leeti, mala sa mabulu mambiindi: mala sa matsamuu, na

uhelele mambiindi. Ka mala mamanyatii, usiengele mu mambiindi mamanyatii!»

*Yiisu ni Pfumu a Saba
(Mataayi 12.1-8; Luka 6.1-5)*

²³ Mu iluumbu kia Saba, Yiisu akitaba matsiee ma bele*. Nha mbuu mosi, miyii mia nde miabaandii ukaba mbutu dia bele.

²⁴ Bafarisi baleeli kwaa Yiisu: «Mono, mu ima miyii mia we mili mu uyiluu mi bahele uha muswa mu iluumbu kia Saba?»

²⁵ Yiisu wabavutuli: «Beni keni a diataanga pe, maa mayilii mutini Daavidi, iluumbu imosi bu nde na banduu ba nde bali na nzala?»

²⁶ Mu taanga dia nguu a ngaanga a Nziaambi wa kuumbu Abiataru, Daavidi akoti mu nzo a Nziaambi. Nde adiiri mapa ma bahi bungori kwaa Nziaambi, ma muutu so mosi a ali na muswa mu udia pe, ka ndila bangaanga ba Nziaambi. Na Daavidi ahi ka mo kwaa banduu ba nde.»

²⁷ Yiisu abwileele kwaa bo: «Iluumbu kia Saba bayiluu kio mu toono a baata, ka a bayiluu baata mu toono a Saba pe.

²⁸ Ni mu yii, Mwaana a muutu li ka pfumu a Saba.»

3

*Yiisu abeelisi muutu mu iluumbu kia Saba
(Mataayi 12.9-14; Luka 6.6-11)*

¹ Tumake, Yiisu avutii mu nzo a makutunu ma Bayuudayo. Muu mwali na muutu ngaa koo kiabobo.

* **2:23** bele mutindi a itiiti ki bali mu uholo mbutu mu uyiluu farine a mapa.

² Bakikete Yiisu, mu umono mbiiti nde ubeesele mubeeri mu iluumbu kia Saba, mu ndaa ti bakisaa toono ya ufuundu Yiisu.

³ Yiisu aleeli kwaa ngaa koo kiabobo: «Temene, yiri nha kati a kati nha.»

⁴ Tumake Yiisu afuuli kwaa babamosi: «Ki muswa baha mu iluumbu kia Saba? Mu uyiluu mamabwe oo ti mu uyiluu mamabi? Mu uvuusu idiingi kia muutu oo ti mu udusu nde?» Ka bo bawuri na pii.

⁵ Yiisu wabatali boosi mu kesi, na amoni ngebe dialaa, bu babisi uyuu. Nde aleeli kwaa muutu wabobo koo: «Sibili koo kia we.» Nde asibili kio na koo kia nde kiabeelii.

⁶ Bafarisi bapali mu nzo a makutunu ma Bayuu-dayo, na nhaa na nhaa bakukini na baata ba kaba la Erode Antipase, mu usaa buni budusu Yiisu.

Yiisu abeelisi baata mu mukoo a diaanga la Ngalili

(Mataayi 4.25; 12.15-16; Luka 6.17-19)

⁷⁻⁸ Yiisu na miyii mia nde bayeni mu mukoo a diaanga, na koongi a baata yalaa yamuduki. Baata bamati ku bitinini bia: Ngalili, Yuuda, na Idumayi. Bana ku mangaanda ma: Tiro, Sidoni, Yeruslemi, na ku tsi yili ku simi likimi la Yorodaani. Bo bakiyiri kwaa Yiisu mu makoongi munda ti bo bayuyi ma nde akiyiluu.

⁹ Ni mu buu, Yiisu aleeli kwaa miyii mia nde mu uyiluu nde bootu, paa koongi yinyaala usa nde pinyi.

¹⁰ Ka nde abeelisi babeeri balaa, na boosi baki-mono pasi mu bibeeri babwiiri ku yulu a nde paa bamubeembe.

11 Na bu miheebili mimibi miakimono Yiisu, mio miakibwa nha miili mia nde na miakiloo: «We ni Mwaana a Nziaambi!»

12 Ka Yiisu wabalii mu ibaala, mu uhele uyaabisa ti nde na ali.

*Yiisu asioli batumu ba nde kuumi na boolo
(Mataayi 10.1-4; Luka 6.12-16)*

13 Tumake Yiisu ahaati mulaanda, na nde ati baa ba nde atooni mbili, na bo bayiri kwaa nde.

14 Nde abiaalisi kuumi na boolo, ba nde ahi kuumbu batumu. Nde asioli bo, paa bo baba itwaari na nde, na mu utsinduu bo mu uyaabisa ndaa yimbwe,

15 na litumu la ubingi miheebili mimibi.

16 Mono kuumi na boolo ba nde abiaalisi: Simooni wu Yiisu aluyi kuumbu Peetero,

17 Yaki na mukée a nde Yowani, bo baboolo baana ba Zebedaayi, ba Yiisu ahi kuumbu ya «Boaningisi», mambiindili ti baana ba nzieri,

18 Andere, Filipo, Baritelemi, Mataayi, Toma, Yaki mwaana a Alafayi, Tade, Simooni Muzeloti*,

19 na Yuuda Isikarioti, wuu wayeelili Yiisu.

*Baata bafuundi Yiisu ti nde maayamuu lari na li
na miheebili mimibi*

(Mataayi 12.22-32; Luka 11.14-23; 12.10)

20 Tumake Yiisu ayeni ku nzo. Koongi yalaa yabwikukunu, na Yiisu na miyii mia nde a batuyi ka so udia pe.

21 Bu binama bia kaanda la nde bayuyi maa, bo bayiri mu ukaanga nde, na bakileele: «Nde maayamuu lari!»

* **3:18** Muzeloti Mbiindili ti mukali a tsi, watoono tsi a nde, wu udwaanina tsi a nde.

²² Bayiisi ba mikele bamati ku Yeruselemi baleeli: «Belezebuli† li na ikuunu mu nde!» Na bo babwileele: «Ni mu litu la mukuutu a miheebili mimibi nde ali mu ubingi miheebili mimibi!»

²³ Ni mu buu, Yiisu wabati mbili, na wabaleeli mu matsaba: «Buni Saatina utuu ubingi Saatina?

²⁴ So ipfumu imosi ikoti mukabini na baata ba ipfumu kii bali mu udwaanisina bo na bo, kio a idiingi pe.

²⁵ Bumosi ka, so kaanda limosi lakabuu na bi-nama bia lo bili mu udwanisina bio na bio, kaanda lii a lituu udiingi pe.

²⁶ Ni mu buu, so Saatina li mu udwaanisa nde makulu, so nde li akabuu, nde a utuu udiingi pe. Na tsukili a nde yimaamonuu.»

²⁷ «A uli pe na wu utuu ukoto mu nzo a muutu ngaa mifuri, na upatila bisii bia nde, mbiiti nde a akwakutu pe ngaa mifuri wuu bibolo! Ka nha mbisi a ukutu nde bibolo, tumake nde tuyi uholo bili mu nzo a nde.

²⁸ Ngwanya me na dileeli, moosi ma baata busa, Nziaambi sa asa mo kolokolo: so yaba masumu ma bo, so yaba bitari bi batuu Nziaambi.

²⁹ Ka wuu, wukaatuu Muheebili wa Ngira, nde a utuu ubaa kolokolo pe: nde biti tsieembili ya masumu ma nde ya bilimi na bilimi.»

³⁰ Yiisu akitsuu buu munda a ti bo bakileele: «Nde li akangama kwaa muheebili wumubi.»

Na li nguu a Yiisu, ba na bali baana ba nguu ba nde?

(Mataayi 12.46-50; Luka 8.19-21)

† **3:22** Belezebuli Kuumbu a Saatina bu ali mukuutu a miheebili mimibi.

³¹ Nguu na baana ba ngu u ba Yiisu bayiri ka. Bu bali batemini ku mbari, bo batsindii muutu mu uta nde mbili.

³² Koongi yadiengilili Yiisu yali yadiaala na ba-muleeli: «Yuu, ngu u a we, baana ba ngu u a we bali ku mbari na bali mu usaa we.»

³³ Yiisu avutili: «Na li ngu u a me, na bana bali baana ba ngu u ba me?»

³⁴ Nde atali baata badiaala bali badiengelele nde, na aleeli: «Mono ngu u a me na baana ba ngu u ba me!

³⁵ Ka pasi muutu wu uyiluu litoono la Nziaambi, nde wuu ni mwaana ngu u kwaa me, so a buu pe keru, na ngu u a me.»

4

Tsaba ya munyasili a mbutu (Mataayi 13.1-9; Luka 8.4-8)

¹ Yiisu abwibaanduu uyiisi baata mu mukoo a diaanga la Ngalili. Koongi yalaa yakukini na yamudiengelili. Ni mu buu, nde ahaati mutso bootu na adiaali. Bootu ali nha yulu a maamba, na koongi yoosi ali nha toto, ku simi la diaanga.

² Nde akiyiisi bo mandaa malaa mu matsaba, na akileele kwaa bo mu nziisili a nde:

³ «Diyuu! Muutu mosi ayinyasila mbutu mu tsiee a nde.

⁴ Bu nde akinyasila mbutu, di dimosi diabwiiri mu mukoo a kuulu. Tumake, banyunyi bayiri na batooti dio.

⁵ Ndaamba a mbutu dimosi diabwiiri nha mbuu ya mamanya, nha yahele na toto dialaa. Mbutu diameni mu mawasa, munda ti toto ali yulu-a-yulu.

⁶ Nyanga bu yabali, yanyeengisi mitswiili, mio miakanyi munda ti miaanzi ali a miayiluu udi-aama pe.

⁷ Ndaamba a mbutu dikimi diabwiiri kutso mingaamba. Mingaamba miakuli, na mianyongisi mitswiili.

⁸ Ka ndaamba a mbutu dikimi diabwiiri nha toto dia mboloso, diameni, diakuli na diabuti mbutu. Mbutu dini diabuti mbutu maku-matata, dikimi maku-masamina na didimosi kama.»

⁹ Na Yiisu aleeli: «Wuli na matswi ma uyuu, nyaala ayuu!»

*Mu ima Yiisu ali mu usalila matsaba?
(Mataayi 13.10-17; Luka 8.9-10)*

¹⁰ Mu taanga di Yiisu atakii la na koongi, babali na nde na miyii kumi na mioolo, bamufuuli manduru mu ndaa ya matsaba ma nde akita.

¹¹ Nde wabavutili: «Kwaa beni, Nziaambi ahi muswa wa uyaaba matsweeyi ma ipfumu kia nde. Kwaa babamosi, mioosi umweese mu ifwaani kia matsaba.

¹² Uli buu, paa:
“So bo buyiluu utala, bo banyaala umono.
So bo buyiluu uyuu, bo ba nyaala ubahala.
Leeti bo sa bayiri avutuu kwaa Nziaambi,
na nde sa asa bo kolokolo☆!”»

*Yiisu aheeri tsutulu a tsaba ya munyasili a
mbutu
(Mataayi 13.18-23; Luka 8.11-15)*

¹³ Tumake Yiisu wabaleeli: «Beni a dili mu uyaaba pe tsutulu a tsaba yi? Aka buni beni dikaayaaba tsutulu a matsaba mana moosi?

¹⁴ Munyasili li mu unyasila mandaa ma Nziaambi.

¹⁵ Babamosi bali mu mukoo a kuulu, nha mbuu yi bakuni Mandaa. Bu bamani na uyu mo, nhaa na nhaa Saatina li mu uyiri, na li mu umaasa mandaa mabakuni mu bo.

¹⁶ Bakimi bali mu uyaka mo mu tsieengi dia mamanya. Bu bamani mu uyu mandaa, nhaa na nhaa bo bali mu yaka mo mu kinyi.

¹⁷ Ka bo a bali mu unyaala pe ti mo ma mene miaanzi mu bo. Bo bali mu unambita mu mo ndila taanga hoolo. Na, mu taanga di mapasi mali mu uyiri, so a buu pe mapuusu mu ndaa mandaa ma Nziaambi, bo bali mu utee imiini mbisi.

¹⁸ Bakimi ka bali mu uyaka mo mutso mingaamba. Bo bamaayuu mandaa.

¹⁹ Ka bo bali mu unyoongo mu mandaa ma tsi yi, mu busini ba pia, na mu manzala ma mupili na mupili. Bii bioosi bili mu usa mandaa ma Nziaambi pinyi. Na mandaa ma Nziaambi a mali mu ubutu mbutu pe.

²⁰ Nha tsieelele, bakimi, bali mu uyaka mo nha toto dia mboloso: bo bali mu uyu mandaa ma Nziaambi, bo bali mu uyaka mo na bali mu ubutu mbutu. Wu mumosi abuti mbutu maku matata, wunu maku masamina, na mukimi kama.»

*Tsaba ya mwiindi na ya ileesili
(Luka 8.16-18)*

²¹ Yiisu aleeli kwaa bo: «Na li mu ubee mwiindi paa ti afuu nde ku tsini a ipaayi, so a buu pe ku tsini a mbuu? A mu usuusu nde nha yulu a isuusili kia mwiindi pe?

²² Moosi masweeme sa mayabina, na mioosi mia tsweeyi sa basuusu mio nha liyalila.

²³ So muutu li na matswi mu uyuu, nyaala ayuu.»

²⁴ Yiisu abwileele kwaa bo: «Disa mayele mu ma dili mu uyuu! Ilesili ki beni dili mu usalila mu bambaayi, ni ileesili kii ka Nziaambi akaasalila mu beni, na sa babweese ka.

²⁵ Kwaa muutu wuli na iloo, sa babwabweese nde bikimi. Ka kwaa wafele na iloo, sa bamumaasa so mwaana a ndaamba yi ali na kio.»

Tsaba ya mbutu

²⁶ Yiisu abwileele: «Mono buni bwafwaanina Ipfumu kia Nziaambi: muutu mosi akuni mbutu mu tsiee a nde.

²⁷ So yaba butsuu, so yaba nyanga, so nde laari tolo, so a buu pe nde temini, nde a ayaaba pe buni mbutu dili mu umene, na buni misumunu mili mu ukulu.

²⁸ Toto dio makulu dili mu ukwakulusu musumunu. Musumunu li mu ukulu, tumake nde li mu upalisa bifulu, na nha tsieelele, mbutu diavululu.

²⁹ Bu mbutu dimaaye, ka taanga dia ukese mu mukwati, munda ti taanga dia ukukuu dimaato.»

Tsaba ya libutu la mutarede

(Mataayi 13.31-32,34; Luka 13.18-19)

³⁰ Yiisu abwileele: «Na ima dituu ufwaanisa Ipfumu kia Nziaambi? Mu ki tsaba bisi dituu utsuu mu kio?

³¹ Kio ili weti libutu la mutarede, lavulu mu bukee mu mbutu dioosi dia nha tsini a toto. Mu taanga dibali mu ukunu lo,

³² na lo bu likuli, lo ka lavulu miti mioosi mia mutso wooto mu bula. Nde li mu upalisa mapaki ma manene, na banyunyi bali mu uyatuungu manzo ma bo kutso posi a nde.»

³³ Yiisu akiyiisi mu matsaba malaa mapili yii, mu iteesi ki babakiyuu nde bakituu ubahala.

³⁴ Nde a akitsuu pe kwaa bo kwahele a usalila matsaba. Ka nde akibiindili moosi kwaa miyii mia Nde, mu taanga di nde ali nde bake na bo.

*Yiisu awurisi iteembi
(Mataayi 8.23-27; Luka 8.22-25)*

³⁵ Mu tsitsii ya iluumbu kii, Yiisu aleeli kwaa miyii mia nde: «Disabwaani ku simi likimi la diaanga.»

³⁶ Yiisu na miyii mia nde basiisi koongi. Yiisu adiaali mutso bootu, miyii mia nde miakoti ka mu bootu paa basabuu diaanga. Mabootu makimi mayeni na bo itwaari na nde.

³⁷ Ka mono iteembi kia mifuri kianaangii, mapo makoti mutso bootu, na lo lali laka mu uluulu mu maamba, na lali laka mu udiaama.

³⁸ Yiisu ali ala na anaa mutswe nha yulu a futili, ku mbisi a bootu. Miyii mia nde miamusiimbili na miamuleeli: «Muyiisi, bisi sa dikwa! A yili mu umwese we pasi nha mutimi pe?»

³⁹ Yiisu asiimbii, afweengi iteembi na aleeli kwaa diaanga: «Wuru! Ba na pii!» Na iteembi kiawuri, na kwamonii iholo ki inene.

⁴⁰ Yiisu aleeli kwaa miyii: «Mu ima beni dili na boomo? Beni keni imiini pe mu Nziaambi?»

⁴¹ Ka bo babayi boomo balaa na balelisini: «A bene! Wu ki pili a muutu wu, paa biteembi na mapo ma maamba bitumumu nde?»

5

*Yiisu abeelisi muutu wali na miheebili mimibi
(Mataayi 8.28-34; Luka 8.26-39)*

¹ Bo batoori ku simi likimi la diaanga la Ngalili, mu tsi ya basi Ngerasa.

²⁻³ Bu Yiisu asutii mu bootu, muutu mosi wu miheebili mimibi miakikwaamisa, ayibwaana nde. Muutu wuu apali kutso mangili, ku nde akidiaala. Muutu so mosi pe wakituu ukutu nde bibolo, so mu misiingi mia bitali.

⁴ Mbala na mbala, bakikutu nde bibolo mu miili mu misiingi mia bitali, ka nde akitabula bibolo bia bitali. Muutu so mosi pe wali na mifuri mia udweemese nde.

⁵ Taanga dioosi, butsuu na nyanga, nde akidiaala kutso mangili na ku yulu a milaanda. Nde akiloo na akinemese nyutu a nde mu mamanya.

⁶ Bu nde atalili Yiisu ku la, nde adumi tiini, atsukini nha kulu a nde,

⁷ na aloyi mu ndaa yinene: «Yiisu, Mwaana a Nziaambi mu kati a mayula, ki ndaa we li mu usaa mu me? Me loombi kwaa we mu mifuri, mu kuumbu a Nziaambi, a fuundusu me pe!»

⁸ Nde aleeli buu, munda ti Yiisu aleeli kwaa nde: «Muheebili wumubi, pala mu muutu wu!»

⁹ Yiisu wamufuuli: «Kuumbu a we na?» Nde avutili: «Kuumbu a me “Koongi”, munda ti bisi diavululu.»

¹⁰ Na nde apeli Yiisu mu unyaala utsinduu bo ku mbari a itini kii.

¹¹ Kwali nhaa na mukaanga wumunene wa bangulu, bakisaa biloo ku peembi a mulaanda.

¹² Miheebili mimibi mialoombi Yiisu: «Tsinduu bisi mutso bangulu ba, na bisi sa dikoto mu bo!»

¹³ Yiisu wabahi muswa. Tumake miheebili mimibi miapali mu muutu wuu, na miakoti mu bangulu. Mukaanga woosi akulini ku tsuu a mullaanda, abwiiri mu diaanga, adiaami na afuyi. Litaanga la bangulu mutso mukaanga wuu, ali helape mafuundu moolo.

¹⁴ Babakikebe bangulu babati na babiti mvungu ku ngaanda na ku mala moosi ma mu itinini kii. Baata bayiri mu umono mamayilimi.

¹⁵ Bo bayiri kwaa Yiisu na bamoni muutu wali na mukaanga a miheebili mimibi. Nde ali adiaala, alwaata bikutu na nde ali na biluunzi bia nde biakuu. Bo babayi boomo.

¹⁶ Babamoni mioosi bayaabisi bo mii miayilimi kwaa muutu wali na miheebili mimibi, na kwaa bangulu.

¹⁷ Ni mu buu, bo bapeli Yiisu mu usiisi tsi a bo.

¹⁸ Mu taanga di Yiisu ahaati mu bootu, muutu wali na miheebili mimibi, wamuloombi mu uyene na nde.

¹⁹ Yiisu a ahi nde muswa pe, ka nde wamuleeli: «Vutuu ku nzo a we, kwaa kaanda la we. Yaabisa bo mioosi mi Pfumu ayilii mu we, bu akwiilili we ngebe.»

²⁰ Ni mu buu, muutu wuu ayeni na abaandii mu uyaabisa mu itinini kia Dekapole, mioosi mi Yiisu ayilii mu nde, na baata boosi bakimii.

Yiisu abeelisi mukaasa mosi na asiimbili mwaana a Yayiro mu likwa

(Mataayi 9.18-26; Luka 8.40-56)

²¹ Yiisu ayeni ku simi likimi mu bootu. Koongi a baata yakukini na yamudiengelili, bu nde ali atemene mu mukoo a maamba.

²² Mosi mu bakuutu ba nzo a makutunu ma Bayuudayo, kuumbu Yayiro, ayiri. Bu nde amono Yiisu, abwiiri nha miili mia nde.

²³ Nde aloombi Yiisu mu mukonono woosi, nde aleeli: «Mwaa mwaana a me wa mukaasa, nha peembi a likwa ali. Yanaa mioo nha yulu a nde paa nde avuu na aba moonyi!»

²⁴ Yiisu ayeni na nde. Koongi yinene ya baata yamuduki na bamupinyi mu mapeembi moosi.

²⁵ Kutso koongi yii, kwali na mukaasa mosi wakipala makili. Nde ali na ibeeri kii, umatuu bilimi kuumi na bioolo.

²⁶ Nde amoni pasi dialaa, mu mbuyili a babuyi balaa. Nde amani mboongo dia nde dioosi, na a abeelii pe, ka pasi diakibwavululu.

²⁷ Nde ayuyi ma bakitsuu mu Yiisu. Nde ayiri ku mbisi a Yiisu mutso koongi, na abeembi ikutu kia nde.

²⁸ Mundaa ti, nde akileele kutso mutimi a nde: «So me beembi so ndila bikutu bia nde, me sa vuu!»

²⁹ Bu abeembi bikutu bia Yiisu, nhaa-na-tsi, makili makangimi. Nde amoni mutso nyutu a nde ti, nde beelii mu ibeeri kia nde.

³⁰ Mu taanga diina dii, Yiisu ayaabi mu inde-makulu ti litu lapali mu nde. Nde asieetii nha kati a koongi, na afuuli: «Na beembi bikutu bia me?»

³¹ Miyii mia nde miamuvutili: «We li mu umono bu koongi yili mu upinyi we mu mapeembi moosi, ka we li mu ubwafuulu ti na beembi we?»

³² Ka Yiisu atali mwadiengelele nde, mu umono muutu wasiiri buu.

³³ Mukaasa atehiti mu boomo, mundaa ti nde ayaabi mamayilimi mu nde. Nde ayibwa nha miili

mia Yiiisu na aleeli nde ngwanya yoosi.

³⁴ Yiiisu aleeli kwaa nde: «Mwaana a me, imiini kia we ivuuyisi we. Yene mu iyeenge, na beeluu mu ibeeri kia we.»

³⁵ Yiiisu bu ali keni mu utsuu, baata bamati ku nzo a Yayiro, na baleeli kwaa nde: «Mwaana a we wa mukaasa maakwa. Mu ki toono dibwak-waamisa Muiiisi, paa ayiri ku nzo a we?»

³⁶ Ka Yiiisu, bu ayuyi mandaa maa, aleeli kwaa Yayiro: «A ba na boomo pe, sa ndila imiini mu Nziaambi!»

³⁷ Yiiisu a ahi muswa kwaa muutu mukimi mu uyayili nde pe, nha yulu a Peetero, Yaki na Yowani mukee a nde.

³⁸ Bo batoori ku nzo a Yayiro, ku Yiiisu amoni nyingi-nyingi, na baata bakilili na uloo miloo miminene.

³⁹ Nde akoti na wabaleeli: «Nyingi-nyingi na bilili bi bia ima? Mwaana a akwa pe, nde tolo ala.»

⁴⁰ Ka bo bamusiiri saa. Ni mu buu nde apalisa bo boosi ku mbari, aholi taayi, nguu na miyii mia nde mitata. Tumake akoti na bo mu itsuru kia nzo kiali mwaana.

⁴¹ Nde akaangi mwaana mu koo na wamuleeli munda ya ba Ebeleo: «Talita kuum!» — mambi-indili ti: «Mufuru mukaasa, me ndeeli kwaa we, temene!»

⁴² Nhaa na nhaa, mufuru mukaasa wali na bilimi kuumi na bioolo, atemini na abaandii udiaata. Bo bakimii kwala.

⁴³ Ka Yiiisu wabalii mu mifuri mu unyaala uyaabisa yo kwaa muutu so mosi, na aleeli mu uha nde bia udia.

*Basi Nazareti a basa imiini mu Yiisu pe
(Mataayi 13.53; Luka 4.16-30)*

¹ Yiisu amati nha mbuu yii, na ayeni ku tsi a nde. Miyii mia nde miamuduki.

² Iluumbu kia saba, nde abaandii uyiisi mu nzo a makutunu ma Bayuudayo. Babalayi mu babakiyuu nde bakimii na baleeli: «Kuni nde ali mu ubaa mandaa maa? Ba ki pili a buyeri baha kwaa nde, na buni bimaanga bi bili mu uyilimi mu mioo mia nde?

³ A ni nde pe musalpanzi? Ngwanya ni nde mwaana a Mari, na mukulu a Yaki, a Yose, a Yude na Simooni! Bakeri ba nde a bali mu udi-aala pe bisi nhaa na nha!» Mandaa maa moosi makikoonoso bo mu usa imiini mu nde.

⁴ Na Yiisu wabaleeli: «Bali mu umeengele mubili ndila mu tsi a nde, mu kaanda la nde na mu nzo a nde.»

⁵ Na nde a atuyi uyiluu imaanga so imosi nha bula ba nde pe, so a ni ndila unaa mioo nha yulu a babeeri babamosi na abeelisi bo.

⁶ Na nde akimii mundaa a pelili a imiini kia basi bula ba nde.

*Yiisu atsindii miyii kuumi na mioolo mu uyasa
isala*

(Mataayi 10.5-15; Luka 9.1-6)

Yiisu akidieenge mu malaa moosi mamadiengelele ngaanda a Nazareti, na akiyiisi.

⁷ Nde ati miyii kuumi na mioolo mbila, na abaandii mu utsinduu bo boolo-boolo. Nde wabahi litu nha yulu a miheebili mimibi.

⁸ Na wabahi tumini yi: «A dibiti iloo so imosi pe mu mudieenge: so mapa pe, so kutu pe, so mboongo mu kobo pe, ka ndila mupaanga.

⁹ Dilwaata bikoori, ka a dibiti ikutu kia usobo pe.»

¹⁰ Nde abwileele kwaa bo: «So bayaki beni mu nzo mosi, didiaala muu natee bu beni dimatuu mbuu yii.

¹¹ So bangaa bula bumosi, babisi uyaka beni na uyuu beni, dipala muu na dikubulu lifuundu la miili mia beni. Kio sa iba imbaangi ki imweese ti bo bayilii bubi nha kulu a Nziaambi.»

¹² Ni mu buu miyii miayeni, na miayiisi baata mu usobo ndiaatili na uyiravutuu kwaa Nzi-aambi.

¹³ Bo bakibingi miheebili mialaa mimibi, bakikili babeeri balaa maari✧ na bakibeelese bo.

Likwa la Yowani Mubootii
(Mataayi 14.1-12; Luka 9.7-9)

¹⁴ Mutini Erode ayuyi bu bakitsuu mu Yiisu, munda ti kuumbu a nde ali ka na mvuungu. Babamosi bakileele: «Yowani Mubootii maasiim-buu mu babakwa! Ni mu buu nde ali na litu la uyiluu bimaanga.»

¹⁵ Bakimi baleeli: «Ngwanya nde ni mubili Eliya.» Bana bakimi: «Nde ni mubili a Nziaambi. Nde li weti mosi mu mibili mimikulu.»

¹⁶ Erode ayuyi moosi ma bakitsuu, na nde aleeli: «Ni Yowani Mubootii! Me natumu bamukese mutswe, ka nde maasiimbuu mu babakwa!»

¹⁷ Mutini Erode ali atumu bakaanga Yowani, bakutulu nde bibolo na badumunu nde mu perese. Nde ayilii buu mu toono a mukaasa mosi wa kuumbu Erodade, wu Erode ali akweeli, so bu nde ali mukari a mwaana a nguu a nde Filipino.

✧ **6:13** bakikili babeeri balaa maari Yak 5.14

¹⁸ Ka Yowani akileele kwaa Erode: «We ali na muswa pe wa uholo mukari a mwaana a nguu a we!»

¹⁹ Ni mu buu, Erodiade abeli Yowani kwalaa na akisaa ti badusu nde, ka a akituu pe.

²⁰ Erode ali na boomo ba Yowani, munda ti nde ali ayaaba ti Yowani ali muutu walibweeye. Nde akiyiluu litoono la Nziaambi, na Erode akikala nde. Mu taanga di nde akiyuu Yowani, nde aki-mono mutimi pasi. Ka bunu, nde ali atoono uyuu mandaa ma Yowani.

²¹ Ka taanga dimbwe diamonii kwaa Erodiade, mu iluumbu kia mukuungi a mbutili a Erode. Erode ayilii ndaamba kwaa baata ba nde baliki-inzi, bakuutu ba masodaare na biyeri bia itinini kia Ngalili.

²² Mwaana a Erodiade wa mukaasa akoti mu it-suru kia nzo, na akini nha kulu a baata boosi. Nde amweesi kinyi kwaa Erode na kwaa baata ba nde atumisi. Ni mu buu, mutini aleeli kwaa nduumbu mukaasa: «Loombo me pasi ki we atoono, na me sa ha we kio.»

²³ Na nde alabi mukisi wu kwaa nde: «Pasi ki we uloombo kwaa me, me sa ha we kio, so yaba ibari kia itini kia me.»

²⁴ Nduumbu mukaasa apali na aleeli kwaa nguu a nde: «Ima me ni loombo?» Nguu avutili: «Mutswe a Yowani Mubootii.»

²⁵ Nduumbu mukaasa avutii mawasa kwaa mutini, na asiiri nde ndoombili yi: «Me tooni ti we ha me, liaalili, mutswe a Yowani mubootii mutso ikoombo!»

²⁶ Mutini amoni ngebe dialaa. Ka nde a atuyi pe ubisi ndoombili a nduumbu mukaasa, mu ndaa

ya mikisi mi nde alabi nha kulu a baata ba nde ba atumisi ku mukuungi.

²⁷ Nde atsindii mu mawasa lisodaare limosi mu babakikebe nde, na tumini ya ubee mutswe a Yowani mubootii. Lisodaare layeni ku perese na lakesi mutswe a Yowani.

²⁸ Tumake nde abeyi mutswe a Yowani nha tso ikoombo, na ahi nde kwaa nduumbu mukaasa. Nduumbu ka ahi nde kwaa nguu a nde.

²⁹ Mu taanga di miyii mia Yowani miayuyi ndaa yii, bo bayeni mu uholo nyutu a nde na basuusi yo mutso ngili.

*Yiisu abuungili mafuundu mataana ma babaala
(Mataayi 14.13-21; Luka 9.10-17; Yowani 6.1-14)*

³⁰ Batumu ba Yiisu bakukini nha peembi a nde, na bamuyaabisi mioosi mi bo bayilii na uyiisi.

³¹ Nde wabaleeli: «Diyiri na me nha mbuu yahele a baata, paa beni diwuumu hoolo, nha taka.»

Nde aleeli buu, munda ti, baata bakiyene na bakiyiri ali balaa, kuli ti Yiisu na miyii mia nde bakooni so ubaa taanga dia udia.

³² Tumake, bo bayeni mutso bootu, ku mbuu mosi yahele a baata, nha taka.

³³ Ka baata balaa bamoni bo mu uyene na bayaabi ku bakiyene. Ni mu buu, bo bamati mu mangaanda moosi mamabesene, na bakwito nha mbuu yii mu miili tswaamina Yiisu na miyii mia nde buto.

³⁴ Bu Yiisu apali mu bootu, nde amoni koongi yalaa. Nde amoni ngebe ku mutimi mu ndaa baata baa, mu ndaa ti bo bali weti mameme mamahale na mukebi. Na nde abaandii uyiisi bo mandaa malaa.

³⁵ Bu bwisi bali baka mu uyili, miyii miasweesi kwaa nde na miamuleeli: «Busi buka mu uyili, na baata a bubaadiaala pe nha mbuu yi.

³⁶ Vutulu baata ba bayene mu misieenge na mala mamadiengelele, bayasuumbu bia udia.»

³⁷ Yiisu avutili kwaa bo: «Diabaha bia udia beni bame!» Bo bafuuli nde: «We tooni ti bisi diyasu-umbu mapa ma makama moolo ma mikuti mia mboongo, paa diha bo bia udia?»

³⁸ Yiisu wabaleeli: «Mapa kwe beni dili na mo? Diyene dimono.» Bo bayifuulu na bamuleeli: «Bisi dili na mapa mataana na batswi boolo.»

³⁹ Ninha Yiisu wabatumu mu udiaala mu makaba, nha yulu a bitiiti bi bibisi.

⁴⁰ Baata badiaali mu makaba. Makaba mana ali baata kama, na makimi ali baata maku mataana.

⁴¹ Yiisu aholi mapa mataana na batswi boolo. Nde asiimbili misi ku yula na avutili matoono kwaa Nziaambi. Nde abukili mapa me, na ahi mo kwaa miyii paa bo bakaba mo kwaa baata. Nde akabi ka batswi bo baboolo nha kati a bo boosi.

⁴² Muutu muutu adiiri na ayutii.

⁴³ Batoli na babiti bitsuru bia mapa masiaalili na bia batswi basiaali, baluusi bitungu kuumi na biolo.

⁴⁴ Litaanga la babadiiri mapa, ali mafuundu mataana ma babaala.

*Yiisu adiaati nha yula a mukaanda maamba
(Mataayi 14.22-33; Yowani 6.15-21)*

⁴⁵ Nha mbisi, Yiisu atumi miyii mia nde mu ukoto mu bootu. Nde ayilii buu, paa bo batswaamina nde ku simi la diaanga lilimosi, mu taanga di

nde makulu uvutulu koongi. Simi la diaanga lii, ali ku peembi a ngaanda ya Betesayida.

⁴⁶ Bu amani na uvutulu baata, nde ahaati ku yulu a mulaanda mu ukuundu Nziaambi.

⁴⁷ Tsitsii bu yatoori, bootu me lii ali nha kati a kati a diaanga, na Yiisu nde makulu nha simi.

⁴⁸ Nde amoni ti miyii mia nde miali na pasi dialaa mu ubiti bootu, munda ti iteembi yakib-waana bo. Ku peembi a makia ma bwisi, nde ayeni ku peembi a bo, bu akidiaata nha yulu a mukaanda a maamba ma diaanga, na atooni ulabuu bo.

⁴⁹ Bo bu bamoni Yiisu mu udiaata nha yulu a diaanga, bo batsimi ti iduuru, na bo baloyi mingiri.

⁵⁰ Ni mu buu, bo boosi bamumoni na babayi ikuuhulu.

Ka nhaa-na-tsi, nde atsuyi kwaa bo, wabaleeli: «Diba ibaala! Ni me, a diba na boomo pe!»

⁵¹ Tumake nde akoti mu bootu li bo bali, na iteembi kiawuri. Miyii miakimii kwalaa,

⁵² ka bo a babayi mbahala so hoolo pe mu ndaa imaanga ki nde ayilii mu mapa, munda ti bo bali keni kutso bundimbi.

*Yiisu abeelisi babeeri ku itinini kia Ngenesareti
(Mataayi 14.34-36)*

⁵³ Bu bamani na usabuu diaanga, bo batoori mu itinini kia Ngenesareti.

⁵⁴ Bo bapali mu bootu, na nhaa-na-tsi, baata bayaabi Yiisu.

⁵⁵ Ni mu buu baata bayeni mu itinini kioosi, na babaandii ubee babeeri kwaa nde. Bo bakibee babeeri nha yulu a malaba, kuu kubayuyi bu bakileele: «Yiisu nhaa ali!»

⁵⁶ Mu mambuu moosi ma nde ayeni, mutso mala, mu magaanda na mu misieenge, baata bakisuusu babeeri mu mafulu. Bo bakipele nde anyaala bo babeembe so ndila ndeengi a ikutu kia nde. Boosi bababeembi nde, babeelii.

7

Nziisili a Yiisu munda a bukulu ba Bafarisi (Mataayi 15.1-20)

¹ Bafarisi na ndaamba a bayiisi ba mikele babamati ku ngaanda a Yeruslemi, bakukini na badiengelili Yiisu.

² Bo bamoni babamosi mu miyii mia nde mu udia biloo bia bo na mioo mia mviindi, pili mosi ti mibahele uswaa weti buli bukulu ba bo.

³ Munda ti Bafarisi, weti Bayuudayo boosi, bali bakangama mu bukulu ba bakaa ba bo. Bo a bali mu udia pe, kwahele a uswaa mioo mu bungee.

⁴ Bu bo bali mu umata ku kooyi, bo a bali mu udia pe tswamina a uyitili maamba mu nyutu. Bo bali mu uyiluu ukiinzi biyiluu bikimi: tswayili a mambuungu, mambasa, na bikoombo bia biseenge*.

⁵ Ni mu buu, Bafarisi na bayiisi ba mikele bali mu ufuulu Yiisu: «Mu ima miyii mia we mibahele uduku bukulu ba bakaa? Na mu ima bali mu udia biloo bia bo na mioo mia mviindi?»

⁶ Yiisu wabavutili: «Beni dili ba ngaa peluu! Yeesaya ali na buungu bu akiyaabisa mandaa

* **7:4** Mikaanda mi mimosi mia Ndaa Yimbwe mili mu ubweese ka mambuu, munda ti Bayuudayo bali na ipfu kia udia nha yulu a bikala.

mamati kwaa Nziaambi, mabasonuu mu toono a beni:

“Baata ba bali mu ukiinzi me ndila mu bibori bia bo,

ka mitimi mia bo miatakuu na me.

⁷ Mu ibuu baata ba bali mu ukuundu me.

Nziisili yi bo bali mu uyiisi,

yili ndila ya mikele miamata kwaa baata✧.”

⁸ Beni dili mu usuusu mikele mia Nziaambi nha peembi, mu uduku bukulu ba baata.»

⁹ Yiisu abwileele kwaa bo: «Beni dili na ngo mayele mu ubumu tumini dia Nziaambi, paa dihamisa bukulu ba beni bame!

¹⁰ A mu ibuu pe Mooso aleeli: “We sa kiinzi taayi a we na nguu a we.” Na aleeli ka: “Wuu wu usibi taayi a nde so nguu a nde, nyaala nde abaa tseembili ya likwa✧.”

¹¹ Ka beni dili mu uleele kwaa muutu: “We li na muswa mu uleele kwaa taayi a we so kwaa nguu a we ti, bi we akeeha nde mu ubaasila nde, we amaatasila bio mu uha bungori kwaa Nziaambi.” We li mu uleele ti: “Biloo bii Korobani†.”

¹² Ni mu buu, beni dili mu uha muswa kwaa muutu wuli mu uhele ubwaha libaasila, kwaa taayi a nde so kwaa nguu a nde!

¹³ Mu pili yii, beni dili mu udusu Mandaa ma Nziaambi, munda bukulu ba beni badili mu uyene a yiisi beni na beni. Na beni dili mu uyiluu mandaa malaa makimi ma mutindi wuu.»

¹⁴ Yiisu abwita koongi a baata mbila, na nde wabaleeli: «Ditete matswi, beni boosi, na diyiluu uyuu me.

✧ **7:7** Yes 29.13 ✧ **7:10** Pal 20.12; Ndi 5.16; Pal 21.17; Mik 20.9 † **7:11** *Korobani* Kwaa Baebeleo, *Korobani biloo* bia ngira bi bataasila kwaa Nziaambi.

¹⁵ A uli na iloo pe kia ku mbari a muutu, kii ituu usumunu nde, bu kio ikoti mu nde. Ka kili mu upala mu muutu, ni kio kili mu usumunu nde.» [

¹⁶ Wuli na matswi ma uyu, nyaala ayuu!]

¹⁷ Yiisu bu atakii na koongi, na akoti mu nzo, miyii mia nde miamufuuli manduru munda a tsaba yii.

¹⁸ Na nde wabaleeli: «Beni ka a dili na mayele pe? A dili mu uyu pe? A uli na iloo so imosi pe kia ku mbari, ki ituu usumunu muutu bu kio ikoto mu nde.

¹⁹ Munda ti biloo bii a bili mu ukoto pe kutso mutimi a nde, ka bili mu kulunu mu moonyo a nde, na nha mbisi bili mu upala mu nyutu a nde.» Mu mandaa maa, Yiisu ayaabisi ti biloo bioosi bia udia bili biatsieeme.

²⁰ Nde abiindili kwaa miyii mia nde: «Ni maa mamupala mu muutu, mali mu usumunu nde.

²¹ Munda ti ni mu mutimi a muutu, matsimi mamabi mali mu umata. Ni matsimi maa mali mu utsindi nde mu udiaala mutso ipuupu, mu uyibi, mu udusu baata,

²² usoongo, nzala ya ubaa kwalaa, uyiluu mamabi, ufutu pia, uyiluu mandaa ma tsionyi, uba na linyungu, utuu bitari, uba na liwaa na buwulu.

²³ Mandaa mamabi maa moosi mali mu umata ku kati a muutu, na mali mu ukitisi nde mu uba wasumuu.»

Mukaasa wa musu Tiro ameni miaanzi mu Yiisu (Mataayi 15.21-28)

²⁴ Bu Yiisu amati nhaa, nde ayeni ku itinini kia ngaanda a Tiro, na nde akoti mu nzo mosi. Nde a atooni pe ti muutu so mosi ayaaba, ka a atuyi usweeme pe.

²⁵ Mukaasa mosi, wali na mwaana wa mukaasa wu bakikwaamisa kwaa muheebili wu mubi, ayuyi bubakitsuu mu nziriri a Yiisu. Nhaa na nhaa, nde ayibwa nha miili mia Yiisu.

²⁶ Mukaasa wuu ali musu Eleene, abutii ku Fenisi ya ku itinini kia Siri. Nde aloombi Yiisu paa abingi muheebili wu mubi wali mu mwaana a nde.

²⁷ Ka Yiisu aleeli kwaa nde: «Kwanyaala ti baana badia nha tsitsi a yuutu la bo; ka a bwafwaana pe mu uholo mapa ma baana, na udumunu mo kwaa baana ba bambwa.»

²⁸ Mukaasa wuu avutili kwaa nde: «Pfumu, baana ba bambwa ka, kutsini a meese, bali mu udia bifufuri bia mapa ma baana.»

²⁹ Ni mubuu Yiisu aleeli kwaa nde: «Mundaa mvutu yii, vutuu ku nzo a we! Muheebili wu mubi maapala mu mwaana a we wa mukaasa.»

³⁰ Nde avutii ku nzo a nde, na kuu, nde ayibaasa mwaana ala wa nde nha yulu a mbuu. Mundaa ti muheebili wu mubi, ali amaapala mu nde.

³¹ Yiisu asiisi itinini kia Tiro, ayiri avutuu mu kuulu ya Sidoni ku peembi a diaanga la Ngalili, mu kati a itinini kia Dekapole.

Yiisu abeelisi muutu wa ikwa-matswi wali ka baba

³² Baata babeyi kwaa Yiisu muutu wakwa matswi, wali ka baba. Bo bapeli Yiisu mu unaa koo nha yulu a muutu wuu, paa abeelese nde.

³³ Yiisu aholi nde na atakii na koongi. Nde aloosi mileembi mia nde mu matswi ma muutu wuu, atswiili mate mu mileembi mia nde makulu na abeembi lilimi la muutu wuu.

³⁴ Tumake nde asiimbili misi ku yula, akoyi iwumu na aleeli kwaa muutu wuu: «Efata!» Mambindili: «Dibimi!»

³⁵ Nhaa na nhaa, matswi madibimi, lilimi lanyangii na nde atsuyi weti bwafwaana.

³⁶ Yiisu atumi kwaa baata mu uhele uyaabisa yo kwaa muutu. Ka bu akihama mu ulii bo, bo ka bakihama mu utsara mvuungu.

³⁷ Baata bakikimuu kwalaa. Bo bakileele: «Mioosi mi nde ali mu usa, mili mi mibwe! Nde li mu ubwayuusu babakwa matwsi, na ubwatsuusu mababa!»

8

Yiisu na miyii mia nde babuungili mafuundu mana ma baata

(Mataayi 15.32-39)

¹ Mu biluumbu bii, koongi a baata yabwikukunu. Bu koongi yii a yali na bia udia pe, Yiisu ati miyii mia nde mbila, na wabaleeli:

² «Me ndi na ngebe a koongi yi, munda ti biluumbu ka bitata bo bali na me nha, na bo ka bia udia pe.

³ Babamosi mu bo bamata ku la. So me mvutili bo mu manzo ma bo kwahele a udia, bo sa bamono pasi mu kuulu.»

⁴ Miyii miavutili kwaa nde: «Kuni dituu ubaa mapa mu uha bo badia na bayutuu, nha mbuu ya tsata yiinayi?»

⁵ Yiisu wabafuuli: «Mapa kwe beni dili na mo?» Bo baleeli: «Tsaamba».

⁶ Nde atumi koongi mu udiaala nha tsi. Tumake aholi mapa tsaamba, avutili matoondo kwaa Nzi-aambi, abukili mo na ahi mo kwaa miyii mia nde,

paa bo bakaba mo kwaa baata boosi. Miyii ka miayilii buu.

⁷ Bo bali ka na ndaamba a batswi ba bake-bake. Yiisu avutili matoondo kwaa Nziaambi mu ndaa a batswi baa, na aleeli kwaa miyii mia nde mu ukaba ka bo kwaa baata boosi.

⁸ Boosi badiiri na bayuuti. Miyii miatoli bikesi biasiaalili, na mialuusi bitungu tsaamba mu bikesi bii.

⁹ Babadiiri ali helape mafuundu mana ma baata. Tumake Yiisu wabavutili mu manzo ma bo.

¹⁰ Nha mbisi a nhaa, nde ahaati mu bootu na miyii mia nde na ayeni ku itinini kia Dalamanuta.

*Bafarisi baloombi imaanga kiamatuu ku yula
(Mataayi 16.1-4)*

¹¹ Bafarisi bayiri na babaandii utsuu na Yiisu, paa balebuu nde mweete. Bo basiayi mu ubaa kwaa nde, iliimbi ki imatuu ku yula.

¹² Yiisu akoyi iwuumu kia nde mu ngebe dialaa, na aleeli: «Mu ima kubu yi ili mu uloombo iliimbi? Mu ngwanya, me nadileeli: a uli na iliimbi so imosi pe kibumweese kwaa kubu yi!»

¹³ Tumi nde wabasiisi, abwikoto mu bootu na ayeni ku simi likimi.

*Lifunusu la mapa la Bafarisi na la mutini Erode
(Mataayi 16.5-12)*

¹⁴ Miyii miadiimbili mu ubiti mapa, ka ndila lipa limosi lali na bo mutso bootu.

¹⁵ Yiisu wabahi tumini di: «Diyuu bubwe! Disa mayele mu lifunusu la mapa la Bafarisi na la mutini Erode.»

¹⁶ Ka miyii miakitsuu bo na bo, munda ti bo a bali na mapa pe.

17 Yiisu ayaabi mandaa ma bo bakitsuu, na wabafuuli: «Mu ima beni dili mu ulelesene nha kati a beni ti, beni a dili na mapa pe? Beni keni a diayaaba pe? Dili mu ubisi uyuu?»

18 Beni dili na misi, ka a dili mu umono pe? Beni dili na matswi, ka a dili mu uyuu pe? Beni a dili mu ulibili moonyi pe,

19 bu me nabukili mapa mataana munda a ma-fuundu mataana ma baata? Bitungu kwe bialuulu mu bitsuru beni diabiti?» Bo bavutili kwaa nde: «Kuumi na bioolo».

20 Yiisu abwifuulu: «Beni a dili mu ulibili moonyi pe, bu me nabukili mapa tsaamba munda a ma-fuundu mana ma baata? Bitungu kwe bialuuli mu bitsuru beni diabiti?» Bo bavutili kwaa nde: «Tsaamba».

21 Ninha Yiisu aleeli kwaa bo: «Buni beni a dili mu utuu pe uyaaba?»

Yiisu abeelisi ingimangimi imosi ku ngaanda a Betesayida

22 Bo batoori ku ngaanda a Betesayida, baata babeyi ingimangimi imosi kwaa Yiisu, na bamuloombi mu ubeembe nde paa abeeluu.

23 Yiisu akaangi ingimangimi mu koo, na wamubiti ku mbari a bula. Nde wamukili mate mu misi, anayi mioo nha yulu a ingimangimi. Yiisu wamufuuli: «We li mu umono iloo?»

24 Ingimangimi kiadibili misi, na kialeeli: «Me ndi mu umono baata, me ndi mu umono bo weti miti mili mu uyene.»

25 Yiisu abwinaa mioo mia nde nha yulu a misi mia muutu wuu, nde amoni na yalalaa. Muutu me abeelii, na amoni bioosi biyaluu.

²⁶ Ni mubuu Yiiisu atsindii nde ku nzo a nde, bu wamuleeli: «A koto so hoolo mutso bula pe.»

*Peetero aleeli ti Yiiisu ni Kristo
(Mataayi 16.13-20; Luka 9.18-21)*

²⁷ Tumake Yiiisu na miyii mia nde, bayeni ku peembi a mala mabesene na itinini kia Kayisari ya Filipo. Mu kuulu, nde afuuli kwaa bo: «Ima baata bali mu uleele, me na ndi?»

²⁸ Bo bamuvutili: «Babamosi bali mu uleele ti we Yowani Mubootii, bana ti we mubili Eliya, na bakimi ka ti we li mosi mu mibili mimikulu.»

²⁹ Yiiisu abwifuulu bo: «A ka beni bame buni dileeli? Kwaa beni me na ndi?» Peetero avutili kwaa nde: «We ni Kristo!»

³⁰ Ni mu buu, Yiiisu wabatumi mu ibaala mu uhele utsuu mu nde, kwaa muutu so mosi.

*Yiiisu ayaabisi likwa na tsimbilili a nde mu babakwa
(Mataayi 16.21-23; Luka 9.22)*

³¹ Yiiisu abaandii mu uyiisi bo ti, aba bwafwaana ti Mwaana a muutu amono pasi dialaa. Bakuutu ba Bayuudayo, banguu ba bangaanga ba Nzi-aambi, na kwaa bayiisi ba mikele sa babisi nde. Bo sa badusu nde, na nha mbisi a biluumbu bitata, nde sa asiimbuu mu babakwa.

³² Nde ayaabisi bo mandaa maa na yaki-yaki. Ni mu buu Peetero wamubiti nha peembi, na abaandii mu usieembe nde.

³³ Ka Yiiisu asieetii, atali miyii mia nde, na afweengi Peetero mu kakabi: «Saatina! Swese ku naa, mata nha kulu a me! Mundaa ti matsimi ma we a mali matsimi ma Nziaambi pe. Ka matsimi ma we matsimi ma baata.»

*Buni diafwaana uduku Yiisu
(Mataayi 16.24-28; Luka 9.23-27)*

³⁴ Yiisu ati koongi na miyii mia nde mbili, na wabaleeli: «So muutu tooni uduku me, anyaala utsimi mu nde makulu, ka abiti kuruwa a nde na aduku me.

³⁵ Mundaa ti, pasi nde watoono uvuusu idiingi kia nde, sa ahelele kio. Ka wu uhelele idiingi kia nde mu toono a me, sa avuusu kio.

³⁶ Ki ndaanda muutu ubaa, so nde bayi busini ba tsi yoosi, na nde fuyisi idiingi kia nde?

³⁷ Ki isii muutu utuu uha paa asuumbu muwu-umu a nde kwaa Nziaambi?

³⁸ A dimono tsionyi mu me na mu mandaa ma me pe, nha kulu a kubu yi yahele ukangama mu Nziaambi na utumumu nde. So beni dimoni tsionyi mu me, Mwaana a muutu ka, sa amono tsionyi mu beni, bu akaayira mu buzitu ba Taayi a nde, na batumu ba ngira.»

9

¹ Nde abwileele kwaa bo: «Me ndeeli kwaa beni! Ngwanya, babamosi mu babali nha a bukwa pe, kwahele a umono Ipfumu kia Nziaambi mu uyiri mu lituu.»

*Mubili Mooso na mubili Eliya itwaari na Yiisu
nha yulu a mulaanda*

(Mataayi 17.1-13; Luka 9.28-36)

² Nha mbisi a biluumbu bisamina, Yiisu aholi itwaari na nde Peetero, Yaki na Yowani. Nde wababiti bo bake, ku yulu a mulaanda wu mula. Mu taanga di bo bakitala nde, Yiisu amonii kwaa bo mu ifwaani ki ikimi.

³ Bikutu bia nde biahembii na pee, na biangeyini kwalaa, kuli ti muutu so mosi pe nha tsini a toto, wu utuu uhembese ikutu pili yii.

⁴ Mibili mio miamioolo Mooso na Eliya, miamonii kwaa miyii mio mitata. Bo baboolo baki-tsuu na Yiisu.

⁵ Peetero abaandii utsuu, na aleeli kwaa Yiisu: «Muyiisi, bubwe bisa-beni dibaananani nha. Dituungani bituru bitata: imosi kia we, imosi kia Mooso, na imosi kia Eliya.»

⁶ Nde a ayaabi ya uleele pe, munda a ti bo bali na boomo balaa.

⁷ Tumake, tuti layiri na layifuu bo, na ndaa mosi yayuyini kutso tuti. Ndaa yii yaleeli: «Wuunawu ni Mwaana a me wa litoono ndaa, diyuu nde!»

⁸ Itsundu-a-tsundu, miyii bu miatali peembi na peembi, bo bamoni ndila Yiisu nde bake, itwaari na bo.

⁹ Bu bo bakisutuu mulaanda, Yiisu wabatumi mu uhele uleele kwaa muutu so mosi mandaa ma bo bamaamono. Bawuru na pii, natee bu Mwaana a muutu usiimbuu mu babakwa.

¹⁰ Bo baduki tumini dii, ka bo bafulisini bo na bo mambiindili ma «Usiimbuu mu babakwa».

¹¹ Bo bahi Yiisu manduru: «Mu ima bayiisi ba mikele bali mu uleele ti mubili Eliya ufwaana ukwayiri?»

¹² Nde wabavutili: «Ee-e ni buu, Eliya afwaana ukwayiri mu uvutulu bungeele mu bioosi. Ka mu ima Mabasonuu mali mu uyaabisa ka ti Mwaana a muutu sa amono pasi dialaa, na sa babisi nde?»

¹³ Ee-e, me ni yaabisa kwaa beni: Eliya amaayiri, na baata bamuyilii mioosi mi batooni.

Ni buu, Mabasonuu ma Ngira mayaabisi mu toono a nde.»

Yiisu abeelisi mwaana wali na muheebili wumubi

(Mataayi 17.14-21; Luka 9.37-43)

¹⁴ Mu taanga di bo batoori nha yali miyii mikimi, bo bamoni koongi a baata yalaa yadi-engilili bo, na bayiisi ba Mikele bakitsuu na bo.

¹⁵ Bu koongi yamoni Yiisu, yo yakimii, na baata bayiri mu matiini mu ubii nde.

¹⁶ Yiisu wabafuuli: «Mu ki ndaa dili mu utsuu na bo?»

¹⁷ Muutu mosi mutso koongi avutili kwaa nde: «Muyiisi, me maabee we mwaana a me wa baala, munda ti na muheebili wumubi wuli mu ukwaamisanga nde na ubaakitisanga nde baba.

¹⁸ Taanga dioosi muheebili wuu, ubaakaan-ganga nde, na ubaabalanga nde nha tsini, pasi mbuu yi nde ubaasa nde. Mwaana li mu upalisa mafuri mu munywa na ukweete mini, na nyutu a nde yimaatilili. Me naloombi kwaa miyii mia we mu ubingi muheebili wuu, ka bo a batuyi pe.»

¹⁹ Yiisu ayaabisi kwa bo: «Kubu yakoono usa imiini mu Nziaambi, natee ki taanga me nafwaana uba na beni? Natee ki taanga me nafwaana ubiti mufunu a beni? Dibee me mwaana.»

²⁰ Bamubeyi mwaana. Bu muheebili amoni Yiisu, nhaa-na-tsi, nde anyingisi mwaana mu mifuri. Mwaana abwi nha tsi, akiyene akilimini na upalisa mafuri mu munywa.

²¹ Yiisu afuuli taayi: «Umatuu ki taanga muheebili wuu abaandii mu ukwaamisa nde?» Taayi avutili: «Umatuu bungebe ba nde.

²² Taanga dialaa muheebili atsinduu nde ku mbaa, so a buu pe, mu maamba mu udusu nde. Ka so we utuu uyiluu ndaa, kwiilili bisi ngebe na yiri baasila bisi!»

²³ Yiisu avutili: «“So we utuu uyiluu ndaa”, bu we leeli. Ka moosi utuu uyilimi kwaa wu usa imiini mu Nziaambi.»

²⁴ Nhaa-na-tsi, taayi a mwaana aloyi: «Me siiri imiini, baasila me, mu ndaa ti pasi kwaa me mu usa imiini!»

²⁵ Yiisu amoni ti koongi a baata yakukini. Ni mu buu, nde afweengi muheebili wumubi, na aleeli kwaa nde: «Muheebili wuli mu ukitisisi baba na ingimagimi, me tumi we mu upala mu mwaana wu, na a bwavutuu mu nde pe!»

²⁶ Muheebili aloyi mingiri, anyingisi mwaana mu mifuri, na apali mu nde. Mwaana wa baala ali ka weti wakwa, na baata balayi bakileele: «Nde maakwa.»

²⁷ Ka Yiisu akaangi nde mu koo, wamutemisi na mwaana atemini.

²⁸ Bu Yiisu avutii ku nzo, na miyii mia nde bu miali miobake na nde, bo bamufuuli: «Mu ima bisi diakoono ubingi muheebili wuu?»

²⁹ Yiisu avutili: «Mu ndila likuundu butuu upalisa muheebili wapili yii.»

*Yiisu abwiyaabisa likwa na tsimbilili a nde
(Mataayi 17.22-23; Luka 9.43-45)*

³⁰ Bu bamati nhaa, bo basiabii itinini kia Ngalili. Yiisu ali a atoono pe ti, muutu so mosi ayaaba mbuu yi bo bali.

³¹ Munda ti, nde ali na nzala ya uyiisi miyii mia nde. Nde aleeli kwaa bo: «Mwaana a muutu sa bay-eelele nha mioo mia baata, na bo sa bamudusu. Na nha mbisi a biluumbu bitata, nde sa asiimbuu mu babakwa.»

³² Ka miyii a miabahili pe mandaa maa, na bo bali na boomo mu ufuulu nde manduru.

Na avulu ndutu mu Ipfunu kia mayula?

(Mataayi 18.1-5; Luka 9.46-48)

³³ Bo batoori ku ngaanda Kapernawumi. Mu taanga di nde ali mutso nzo, Yiisu aheeri miyii mia nde manduru: «Ki toono beni dibeeri asa paa mu kuulu?»

³⁴ Ka bo bawuri, munda ti, mu kuulu, bo na bo bakiyene ayolo paa bayaaba na mu bo wali wavulu mu bunene.

³⁵ Ni mu buu Yiisu adiaali, nde ati kuumi na boolo mbili na wabaleeli: «So muutu tooni uba watsiomi, nde afwaana uba watsieelele mu boosi, na ngaamba a boosi.»

³⁶ Ni mu buu nde aholi imwamwaana, na wamutemisi nha kati a kati a bo. Nde wamunyumbiti na wabaleeli:

³⁷ «Wuu wu uyaka imwamwaana weti kiinaaki,
mu kuumbu a me,
ni me nde amaayaka.

Na wuu wu uyaka me, a me pe nde ayaki,
ka wuu watsinduu me.»

Wuli a mutaata a bisi pe, li wa bisi

(Luka 9.49-50)

³⁸ Yowani aleeli kwaa Yiisu: «Muyiisi, bisi dimoni muutu mosi li mu ubingi miheebili mimibi mu kuumbu a we. Na bisi diamuleeli, mu unyaala mu ndaa ti nde ali mu kaba la bisi pe.»

³⁹ Ka Yiisu avutili: «A diamulii pe, ka muutu utuu pe uyiluu imaanga mu kumbu a me, na nhaa mbisi nhaa, nde leeli ndaa yimbi mu me.

⁴⁰ Mundaa ti, wuli a mutaata a bisi pe, li wa bisi.

⁴¹ Na pasi nde wu uha beni mbasa a maamba ma unywa, mundaa ti beni dili ba Kristo, ngwanya me nadileeli, nde a uhelele pe musieende a nde.»

A dibwiisi pe mu masumu mosi mu bibabaana bi (Mataayi 18.6-9; Luka 17.1-2)

⁴² «Pasi nde wu ubwiisi mu masumu, mosi mu bibabaana bibili mu usa imiini mu me, yavulu bubwe kwaa nde bamukutulu limanya li linene mu kiingi, na bamudumunu mu mubu.

⁴³ So ni mundaa koo kia we, we ubwa mu masumu, kese kio. Mundaa ti, yavulu bubwe kwaa we, mu ukoto mu moonyi wa ngwanya na ndila koo imosi. Uyiluu buu yavulu bubwe, ka a mu uba pe wu ukoto na mioo mioolo ku mbuungulu, ku mbaa yi yihele udimi. [

⁴⁴ *]

⁴⁵ So ni mundaa kuulu kia we, we ubwa mu masumu, kese kio. Mundaa ti, yavulu bubwe kwaa we mu ukoto mu moonyi wa ngwanya, na ndila kuulu imosi. Uyiluu buu yavulu bubwe, ka a mu uba pe wu ukoto na miili mioolo ku mbuungulu, ku mbaa yi yihele udimi. [

⁴⁶ †]

⁴⁷ Na so ni mundaa lisi la we, we ubwa mu masumu, sootolo lo. Mundaa ti, yavulu bubwe kwaa we mu ukoto mu moonyi wa ngwanya na

* **9:44** Kuu, misiobi a mili mu ukwa pe, na mbaa a yili mu udimi pe. † **9:46** Kuu, misiobi a mili mu ukwa pe, na mbaa a yili mu udimi pe.

ndila lisi limosi. Ka a mu uba pe wubudumunu ku mbuungulu na misi mio mia mioolo.

⁴⁸ Kuu, “misiobi a mili mu ukwa pe, na mbaa a yili mu udimi pe.”

⁴⁹ Nziaambi sa anaa mbaa nha yulu a pasi muutu, weti bu baata bali mu usa mungwa mu biloo[‡].»

⁵⁰ «Mungwa iloo ki ibwe! Ka so mungwa helili isie kia nde, buni beni dikaavutulu nde kio? Diba na mungwa mu beni bame, na diba na iyeenge beni na beni.»

10

*Bafarisi balebii Yiisu mweete
(Mataayi 19.1-12; Luka 16.18)*

¹ Yiisu amata nhaa na ayeni mu itinini kia Yu-uda, na ku simi likimi la Yorodaani. Koongi a baata yabwikukunu, nha peembi a nde, na nde wabayiisi mandaa weti bwali ipfu kia nde.

² Bafarisi baswesii kwaa nde, mu ulebuu nde mweete. Bo bamufuuli: «Uli na muswa kwaa baala mu utsara makweele na ubingi mukari a nde?»

³ Yiisu wabavutili: «Ki mukele Mooso wadihi?»

⁴ Bo bavutili: «Mooso aha muswa kwaa baala mu usonuu mukaanda wa utsara makweele, na ubingi mukari a nde[☆].»

⁵ Ni mu buu, Yiisu wabaleeli: «Mooso asonii mukele wuu mu toono a beni, munda ti beni dili na mitimi mia minono.

[‡] **9:49** *mungwa mu biloo* Baata babamosi bubaaalee ti, Bayuudayo bakisa mungwa mu bungori ba bo, tswaamina bo butsuu bo. Mik 2.13 [☆] **10:4** Ndi 24.1

⁶ Ka mu mbaandili, Nziaambi ayilii bo “baala na mukaasa✠”, buleeli Mabasonuu.

⁷ “Ni mu buu, baala sa asiisi taayi na nguu a nde, mu uba itwaari na mukari a nde,

⁸ na bo baboolo, sa baba musunyi mosi✠.” Ni mu buu bo a bubwaba pe baata boolo, ka muutu mosi.

⁹ Ni mu buu, muutu pe wafwaana ukabala bi Nziaambi avuutu.»

¹⁰ Bu bavutii ku nzo, miyii miabwiha Yiisu manduru mu ndaa yii.

¹¹ Nde wabavutii: «Wuu wu ubingi mukari a nde, na kweeli mukaasa mukimi, nde soongi nha kulu a mukari watsiomi.

¹² Na so mukaasa bingi mulumi a nde, na kweeli baala likimi, nde soongi.»

*Yiisu asiemi bibabaana
(Mataayi 19.13-15; Luka 18.15-17)*

¹³ Baata babeyi bibabaana kwaa Yiisu, paa nde abeembe bio, ka miyii miasieembi bo.

¹⁴ Bu Yiisu amoni buu afweengi, na aleeli kwaa miyii mia nde: «Dinyala bibabaana biyiri kwaa me! A diabalii pe, munda ti Ipfumu kia Nziaambi ili kia babafwaanina na bo.

¹⁵ Ngwanya, me nadileeli: muutu wu uhele uyaka Ipfumu kia Nziaambi weti imwamwaana, a utuu ukoto mu kio pe.»

¹⁶ Tumake nde wababuumbi na wabasiemi, bu anayi bo mioo.

*Muutu wa isini na Ipfumu kia Nziaambi
(Mataayi 19.16-30; Luka 18.18-30)*

¹⁷ Mu taanga di Yiisu akiyene mu kuulu, muutu mosi ayiri mu matiini, ayitsukunu nha kulu a kiinzi kia nde na wamufuuli: «Muyiisi wu mubwe, ima me nafwaana mu usa mu ubaa moonyi wa bilimi na bilimi?»

¹⁸ Yiisu wamuleeli: «Mu ima we li mu uta me “wu mubwe”? Muutu pe so mosi li wu mubwe, so a ni Nziaambi pe.

¹⁹ We ayaaba mikele: “A dusu muutu pe, a soongo pe, a yibi pe, a ta imbaangi kia pia mu muutu pe, a yiluu ndaa yimbi mu muutu pe, kiinzi taayi a we na nguu a we✧.”»

²⁰ Muutu wamuvutili: «Muyiisi, me nibaaduku mikele mii mioosi, umata bufuru ba me.»

²¹ Yiisu wamutali mu litoono na wamuleeli: «Iloo ndila imosi ili mu uhele we. Yene, yaluu bi we li na bio, na ha boongo kwaa bawele, na we sa baa busini mu mayula. Tumake yiri na duku me.»

²² Ka bu muutu wuu ayuyi buu, nde abayi ngebe, na ayeni mu ngebe munda ti nde ali na busini balaa.

²³ Yiisu atali miyii mia nde bu miamudiengilili, na wabaleeli: «Ili pasi kwaa bangaa busini mu ukoto mu Ipfumu kia Nziaambi!»

²⁴ Miyii miakimii kwala munda mandaa ma nde. Ni mu buu, Yiisu abwileele kwaa bo: «Baana ba me, uli na pasi mu ukoto mu Ipfumu kia Nziaambi!

²⁵ Ili pasi kwaa samo mu ulabuu mu wuru la tsioongi, ka yabwavulu pasi kwaa isini mu ukoto mu Ipfumu kia Nziaambi.»

✧ **10:19** Pal 20.12-16; Ndi 5.16-20

²⁶ Miyii miakimii kwala, na miafulisini bo na bo: «Ka ninha, na utuu uvuu?»

²⁷ Yiesu wabatili na wabaleeli: «Kwaa baata mii utuu pe uyilimi, ka a kwaa Nziaambi pe; mundaa kwaa Nziaambi, mioosi utuu uyilimi.»

²⁸ Ni mu buu Peetero aleeli kwaa nde: «Mono, bisi dimaasiisi bioosi mu uduku we.»

²⁹ Yiesu wamuvutuli: «Mu ngwanya, me nadileeli: so muutu siisi nzo a nde, baana ba nguu ba nde, bakeri ba nde, nguu a nde, taayi a nde, baana ba nde, matsiee ma nde mu toono a me, na mu toono ndaa yimbwe,

³⁰ nde sa abaa mbala kama biavulu bii mu taanga di. Nde sa abaa manzo, baana ba nguu, bakeri, banguu, baana na matsiee, kutso mbingisi ka. Na mu taanga dikaayira, nde sa abaa moonyi wa bilimi na bilimi.

³¹ Balayi babali babatsiomi mu taanga di sa baba babatsieelele; na babatsieelele, sa baba babatsiomi.»

Yiesu ayaabisi mbala ya mutata likwa na tsimbilili a nde mu babakwa

(Mataayi 20.17-19; Luka 18.31-34)

³² Bo bali mu kuulu mu ukumu ku Yerusalemi. Yiesu akiyene nha kulu a miyii mia nde, miali na tari, na baa bakiduku nde bali na boomo. Yiesu abwiholo kuumi na miyii mioolo itwaari na nde na abaandii uyaabisa kwaa bo mandaa makaabwilili nde.

³³ «Diyuu! Ku Yerusalemi dili mu uyene, ku buyeelele Mwaana a muutu nha mio mia banguu ba bangaanga ba Nziaambi, na bayiisi ba mikele. Bo sa bamuha kesili ya likwa, na sa bamuyeelele nha mioo mia bangooyi.

³⁴ Bo sa basa nde saa, sa bamutswiili mate ku busu, sa bamufiinzi bikoti, na sa bamudusu. Na, nha mbisi a biluumbu bitata, nde sa usiimbuu mu babakwa.»

*Yaki na Yowani bahi ndombili kwaa Yiisu
(Mataayi 20.20-28)*

³⁵ Nha mbisi a nhaa, Yaki na Yowani, baana ba Zebedaayi, bayiri kwaa Yiisu. Bo bamuleeli: «Muyiisi, bisi diatooono ti, we wadiyiluu maa madiloombo kwaa we.»

³⁶ Yiisu wabaleeli: «Ima ditooni ti me nadiy-iluu?»

³⁷ Bo bamuvutili: «Bu we kaadiaala mu buzitu ba we, ha bisi muswa wa udiaala nha peembi a we, wu mumosi nha koo kia we kia babaala, wu mukimi nha koo kia we kia bakaasa.»

³⁸ Ka Yiisu wabaleeli: «Beni a diayaaba pe ma dili mu uloombo! Beni utuu unywa mbasa ya mapasi yi me kaanywa, so mu uholo libootuu li bakaaha me?»

³⁹ Bo bamuvutili: «Bisi sa dituu.» Yiisu wabaleeli: «Beni sa dinywa mbasa yi me kaanywa na sa badibootuu mu libootuu li bakaabotuu me.

⁴⁰ Ka a me pe nisoolo ba budiaala nha koo kia me kia babaala na nha koo kia me kia bakaasa. Mundaa ti mambu maa mali ma baata ba Nzi-aambi ataasila mo.»

⁴¹ Mu taanga di miyii kuumi mikimi miayuyi maa, bo bakoli Yaki na Yowani kesi.

⁴² Ni mu buu, Yiisu ati bo boosi mbila na wabaleeli: «Beni diayaaba, baa babali mu utala weti bapfumu ba bangooyi, bo bali mu utumu bo weti bayiisi. Na baata babali na lituu, bali mu umweese bo litumu la bo.

⁴³ Ka maa a mafwaana pe mu uyilimi nha kati a beni. Wuu watoono uba mukuutu nha kati a beni sa aba booyi la beni.

⁴⁴ Na watoono uba watsiomi nha kati a beni, afwaana uba ngaamba a boosi.

⁴⁵ Mundaa ti Mwaana a muutu a ayiri pe paa bamubaasila, ka mu ubaasila baata, na uha moonyi a nde weti kori mu uha bunyanga kwaa babalayi.»

*Yiisu abeelisi Bartimayi ingimangimi
(Mataayi 20.29-34; Luka 18.35-43)*

⁴⁶ Yiisu na miyii mia nde batoori ku ngaanda a Yeriko. Nha mbisi a nhaa, mu taanga di bo bakipala na koongi a baata mu ngaanda yii, ingimangimi imosi kibakita Bartimayi, mwaana a Timayi, ali adiaala mu mukoo a kuulu na akilombo mboongo.

⁴⁷ Mu taanga di nde ayuyi ti wuu Yiisu musi Nazareti, nde abaandii mu uloo: «Yiisu, Mwaana a Daavidi, kwiilili me ngebe!»

⁴⁸ Baata balayi bamusieembi paa awuru. Ka nde ahami mu uloo: «Mwaana a Daavidi, kwiilili me ngebe!»

⁴⁹ Yiisu atemini, aleeli: «Diamuta mbili.» Ninha bo bateeri ingimangimi mbili, na bamuleeli: «Lwaata ibaala, temene, Yiisu li mu uta we mbili!»

⁵⁰ Ni mu buu, nde abumi iyungu kia nde, atemini mawasa na ayeni kwaa Yiisu.

⁵¹ Yiisu wamufuuli: «Ima we tooni ti me yiluu mu we?» Ingimangimi kiamuvutili: «Rabuni, mbiindili ti “Muyiisi”, me tooni ubwamono!»

⁵² Na Yiisu wamuleeli: «Yene, imiini kia we ivuuyisi we.» Nhaa-na-tsi, nde abwimono, na aduki Yiisu mu kuulu.

11

*Yiisu akoti mu Yerusalemi
(Mataayi 21.1-11; Luka 19.28-40; Yowani 12.12-19)*

¹ Mu taanga di baswesi na Yerusalemi, bebele na mala ma Betefange na ma Betania, bo batoori ku peembi a mulaanda wa Olive. Yiisu atsindii boolo mu miyii mia a nde. Nde wabaleeli:

² «Diyene nha bula bali nha kulu a beni. Beni bu dikaakoto mu bo, beni sa dimono mwaana puundi bakutulu, wu muutu so mosi keni a haata nha yulu a nde pe. Diamunyangala na diamubee kwaa me.

³ So muutu fuuli beni: “Mu ima beni dili mu usa buu?”, diamuleele: “Pfumu li na nzala nde, ka nde sa avutulu nde mawasa-mawasa.”»

⁴ Bo bayeni na bamoni mwaana puundi nha mbari, bakutulu nha munywa a nzo. Bo bamunyangili.

⁵ Baata babali nha, babafuuli: «Ima beni dili mu sa? Mu ki toono beni dili mu unyangala mwaana puundi wu?»

⁶ Bo babavutili maa ma Yiisu aleeli, na babanyaali bayene.

⁷ Bo babiti mwaana puundi kwa Yiisu, bo bayali biyungu bia bo nha yulu a puundi, na Yiisu adiaali nha yulu a nde.

⁸ Baata babalayi bayali biyungu bia bo mu kulu, na bakimi basuusi matsweenyi ma bo bakesi mutso matsiee.

⁹ Babaki yene nha kulu a Yiisu na babaki duku nde bakiyene aloo: «Osaana! Nyaala Nziaambi asieme wuu wu uyiri mu kuumbu Pfumu!

¹⁰ Nyaala Nziaambi asieme ipfumu kili mu uyira, ipfumu kia Daavidi taayi a bisi! Osaana mu kati a mayula!»

¹¹ Yiisu akoti mu Yerusalemi, na ayeni ku Nzo a Nziaambi. Bu amani na utala peembi na peembi, nde ayeni ku Betania na miyii kuumi na mioolo, ka busi ali ka la.

*Muti wahele na bafiike
(Mataayi 21.18-22)*

¹² Mu iluumbu kiaduki, mu taanga di bo bakisi-isi bula ba Betania, Yiisu abayi nzala.

¹³ Nde atalili mufiike wali na makaya, na nde ayimono ti helape sa abaa mbutu dia bafiike. Ka mu taanga di nde asweesii nha peembi a muti, nde ndila makaya abaasi, munda ti taanga dia bafiike diali keni a diafwaana pe.

¹⁴ Ni mu buu, Yiisu aleeli kwaa mufiike: «Muutu so mosi a ubwadia mbutu dia we pe!» Na miyii mia a nde miakiyuululu.

*Yiisu abingi bayalii ba mu Nzo a Nziaambi
(Mataayi 21.12-17; Luka 19.45-48; Yowani 2.13-22)*

¹⁵ Bo batoori ku Yerusalemi. Yiisu akoti mu lipaanga la nzo a Nziaambi na abaandii mu ubingi baa bakiyaluu na bakisuumbu mu nzo a Nziaambi. Nde abwiisi meese ma baa bakisobo mboongo, na abwiisi bidiaalili bia baa bakiyaluu mabeembe.

¹⁶ Nde alii baata mu utaba lipaanga la Nzo a Nziaambi na bisii.

¹⁷ Nde akiyiisi na wabaleeli: «Mabasonuu a mali mu uleele pe: “Nzo a me sa bata yo nzo a likuundu

a baata boosi”? Ka beni dikitisi yo, isweemini kia miyibi☆!»

¹⁸ Bu banguu ba bangaanga ba Nziaambi na bayiisi ba mikele bu bayuyi maa, bo basiayi makuulu ma udusu Yiisu. Ka bo bakibata nde, mundaati koongi yoosi yakimii na yatooni nziisili a nde.

¹⁹ Tsitsii bu yatoori, Yiisu na miyii mia nde bapali mu ngaanda.

*Nziisili a muti a mufike wakanya
(Mataayi 21.18-22)*

²⁰ Mu iluumbu kia duki mu ngwaali, bu bakilabuu, bo bamoni mufiike me wuu wu nde asibi. Nde ali maayiluu ukanya natee ku miaanzi.

²¹ Peetero alibili moonyi mu mii mialabii na aleeli kwaa Yiisu: «Muyiisi, mono mufiike wu we asibi maakanya woosi.»

²² Ni mu buu Yiisu aleeli kwaa miyii mia nde: «Diba na imiini mu Nziaambi! Ngwanya me nadileeli:

²³ Mbiiti muutu leeli kwaa mulaanda wu: “Matuu nhana yabwa mu mubu”, na so nde a siiri paa pe mutso mutimi a nde, ka siiri imiini ti ma nde amaaleele sa mayilimi, mo sa mayilimi.

²⁴ Ni mu buu, me nileelee kwaa beni: Moosi ma beni diloombo mu likuundu, disa imiini ti beni dimaaholo mo na sa badiha mo.

²⁵ Na mu taanga di beni diatemene mu ukuundu Nziaambi, so beni dili na toono na muutu, diamusa kolokolo. Paa ti Taayi a beni ka wuli mu mayula, anyaala mamabi ma beni. [

26 *]»

Kuni Yiisu abayi litumu li?

(Mataayi 21.23-27; Luka 20.1-8)

²⁷ Bo bayiri avutuu ku Yerusalemi. Mu taanga di Yiisu akiyene adieenge mutso lipaanga la nzo a Nziaambi, banguu ba bangaanga ba Nziaambi, bayiisi ba mikele na bakuutu ba Bayuudayo bayi-mono nde.

²⁸ Bamufuuli: «Mu ki litumu we li mu uyiluu mandaa ma? Na aha we muswa wa uyiluu mo?»

²⁹ Yiisu wabavutuli: «Me ni fuulu beni nduru ndila mosi. Divutulu me mvutu, na me sa nadileele mu ki litumu me ndi mu uyiluu mandaa ma.

³⁰ Libootuu la Yowani kwaa na lo lamati? Kwaa Nziaambi oo ti kwaa baata? Divutulu me mvutu.»

³¹ Bo balelisini: «So dileeli: “Kwaa Nziaambi”, nde sa wadifuulu: “Ka mu ima beni diakoono usa imiini mu Yowani?”

³² Ka bisi utuu pe uleele ti “Kwaa baata.” Bo ali utuu pe uleele buu, munda ti bo bakibata boomo ba koongi. Bo boosi bakitsimi ti Yowani ali mubili wangwanya.

³³ Ni mu buu, bo bavutuli kwaa Yiisu: «Bisi a diayaaba pe.» Nde ka ninhavutuli: «Ee-e, me ka a nileeeli beni pe, mu ki litumu me ndi mu uyiluu mandaa ma.»

12

Tsaba ya basiali bababi ba mu tsiee a viinyi

(Mataayi 21.33-46; Luka 20.9-19)

* **11:26** Ka so beni a disiiri pe babamosi kolokolo, Taayi a beni ka a usa pe beni kolokolo mu mamabi ma beni madiayiluu.

¹ Yiisu abaandii utsuu kwaa bakuutu ba Bayuudayo mu matsaba: «Muutu mosi akuni tsiee a viinyi. Nde akayi yo mu lipaanga, na nde ahayi idunu mu ukamina mala ma mbutu dia viinyi. Nde atuungi nzo yayiluu unaanguu mu mutele, munda ukebe tsiee a viinyi. Tumake nde asoombuso yo kwaa basiali ba viinyi, na ayeni ku mi-dieenge.

² Taanga dia utolo mbutu bu diatoori, nde atsindii musiali a nde mosi kwaa basiali ba mu tsiee a viinyi mu uyaholo kwaa bo, ikuku kia nde kia mbutu dia viinyi.

³ Ka bo bakaangi musiali wuu, bamuteti na bamuvutili mioo bwaasi.

⁴ Ninha ngaa tsiee abwitsinduu bo musiali a nde mukimi. Wuu, bamuteti nha mutswe na bamutuyi.

⁵ Ngaa tsiee abwitsinduu musiali mukimi, na wuu, bo bamudusi. Bo bayilii bumosi kwaa babalayi bakimi. Bo bateti babamosi na badusi bakimi.

⁶ Nha tsieelele, ngaa tsiee asiaali na ndila mwaana a nde mosi wa mutimi. Nde wamutsindii, munda ti nde akileele: “Bo sa bakiinzi mwaana a me.”

⁷ Ka basiali ba mu tsiee a viinyi baa, balelisini bo na bo: “Wu ni mutoli a mukobo! Tsweendani, diamudusu, na mukobo sa aba wa bisi!”

⁸ Ninha bo bakaangi mwaana, bamudusi na babumi nyutu a nde ku mbari a lipaanga la tsiee a viinyi.»

⁹ Yiisu afuuli kwaa bakuutu ba Bayuudayo: «Ngaa viinyi ima akaasa? Nde sa ayiri, nde sa adusu basiali ba mu tsiee a viinyi, na sa aha viinyi kwaa bakimi.

¹⁰ Beni a diataanga pe mandaa ma, mu Maba-sonuu ma ngira:

“Manya li batuungi babumi,
limaakituu manya la ibwa,

¹¹ ni Pfumu ayiluu buu,
na ili ndaa ya nziaangili nha misi mia bisi☆!”»

¹² Bakuutu ba Bayuudayo bakisaa kuulu ya ukaanga Yiisu, munda ti bo bayaabi ti nde ateei tsaba yii mu ndaa bo. Ka bo babati boomo mu ndaa a koongi. Ni mu buu, bo a bamukaangi pe, bamusiisi na bayeni wa bo.

*Vutulu bia Kayisari kwaa Kayisari
(Mataayi 22.15-22; Luka 20.20-26)*

¹³ Batsindii kwaa Yiisu Bafarisi bakimi na kaba la baata ba Erode Antipase, paa balebuu nde mweete mu mandaa ma nde akaatsuu.

¹⁴ Bo bayileele kwaa nde: «Muyiisi, bisi diayaaba ti we ngaa ngwanya. We a li mu ubaabata muutu pe, na we a li mu tala biinzi bia baata pe. Ka we li mu uyiisi mu ngwanya yoosi kuulu yi li mu uha Nziaambi kinyi. Wadileele, baha muswa oo ngori mu ufutu limaanda kwaa mutini Kayisari? Bisi diafwaana ufutu, oo ti ngori?»

¹⁵ Yiisu ayaabi peluu a bo. Ni mu buu nde wa-baleeli: «Mu ima beni dili mu ulebuu me mweete? Dimweese me mukuti a mboongo mosi.»

¹⁶ Bo babeyi mukuti a mboongo na Yiisu waba-fuuli: «Kiinzi ki na bisonii bi bia na bili?» Bo bamuvutili: «Bia mutini Kayisari.»

¹⁷ Ninha Yiisu wabaleeli: «Divutulu bia Kayisari kwaa Kayisari; na divutulu bia Nziaambi kwaa Nziaambi.» Na bo bakimii kwalaa mu nde.

☆ 12:11 Mkg 118.22-23

*Ndaa yatala tsimbilili a babakwa
(Mataayi 22.23-33; Luka 20.27-40)*

¹⁸ Nha mbisi a nhaa, kaba la Basaduki layiri kwaa Yiisu. Ni bo bali mu uyiisi ti, tsimbilili a babakwa yo pe☆. Bo bamufuuli mbi bu:

¹⁹ «Muyiisi, mono maleeli Mooso: “So baala likwiiri kwahele a ubutu baana, mwaana a nguu a nde afwaana ukweele mukwiili paa abutulu wakwa baana☆.”

²⁰ Ka ali na baana ba nguu tsaamba. Watsiomi akweeli, nde akwiiri kwahele a ubutu baana, na nde asiisi mukwiili a nde kwaa mwaana a nguu a nde.

²¹ Waboolo kweeli mukwiili, na nde kwiiri kwahele a usiisi mwaana. Wabatata bumosi, tee bu yadukisini.

²² So mosi pe mu bo tsaamba wasiisi baana. Nha mbisi a bo boosi, mukaasa ka akwi.

²³ Mu taanga dia tsimbilili a babakwa, mukari wa na nde akaaba? Mundaa ti bo tsaamba baholi nde weti mukari.»

²⁴ Yiisu wabavutili: «Beni diayaaba mu ima beni dimaadiimbili? Mundaa ti beni a diayaaba pe so Mabasonuu ma ngira, so litu la Nziaambi.

²⁵ Mu ngwanya, mu taanga dia tsimbilili a babakwa, a bubwaba pe na mukari na mulumi. Ka baata boosi sa baba weti batumu ba Nziaambi mu mayula.

²⁶ Mu miatala babakwa bali mu usiimbuu, beni a diataangi pe mu mukaanda a Mooso, maa ma Nziaambi ayaabisi nde nha peembi a muti wakilu-luu mbaa: “Me ni Nziaambi a Abraami, Nziaambi

a Isaki na Nziaambi a Yaakobi✠!”»

²⁷ Yiisu abwileele: «Nde a ali Nziaambi wa babakwa pe, ka wa babali moonyi. Beni Basaduki dili mu uyiluu udiimbili.»

*Mukele wavulu ndutu
(Mataayi 22.34-40; Luka 10.25-28)*

²⁸ Mosi mu bayiisi ba mukele ayuyi bu bakitsuu. Nde amoni ti Yiisu avutili bubwee kwaa Basaduki; nde asweesi kwaa nde na wamufuuli: «Ki mukele a Nziaambi wa vulu ndutu mu mukele mioosi?»

²⁹ Yiisu wamuvutili: «Watsiomi ni wu: “Yuu Iseraeli! Pfumu a bisi Nziaambi li Pfumu ndila mosi.

³⁰ We sa toono Pfumu Nziaambi a we, mu mutimi a we woosi, mu muwuumu a we woosi, mu matsimi ma we moosi, na mu mifuri mia we mioosi✠.”

³¹ Na mono wa mioolo: “We sa toono mbaayi a we, weti we makulu✠.” A kuli na mukele mukimi wavulu mu bunene na mioolo mii pe.»

³² Muiyisi a mukele abwileele: «Ngo bubwe, Muiyisi! Ma we leeli ma ngwanya: Nziaambi ndila mosi, na mukimi pe weti nde.

³³ Utoono nde mu mutimi a we woosi, mu mayele ma we moosi na mu mifuri mia we mioosi. Nziaambi atoono ka ti pasi muutu atoono mbaayi a nde weti nde makulu bwavulu bubwe na bungori boosi ba tsuyili a diki la banyama.»

³⁴ Yiisu amoni ti nde vutili mvutu mu mayele na wamuleeli: «We a li la na Ipfumu kia Nziaambi pe.» Na muutu mukimi a asiayi pe mu ubwafuulu nde manduru.

*Kristo avulu mutini Daavidi
(Mataayi 22.41-46; Luka 20.41-44)*

³⁵ Bu Yiisu akiyiisi mutso lipaanga la nzo a Nziaambi, nde aheeri nduru yi: «Buni bayiisi ba mikele butuu uleele ti Kristo li mwaana a Daavidi?

³⁶ Daavidi nde makulu, mu tumini a Muheebili wa Ngira, aleeli:

“Pfumu aleeli kwaa Pfumu a me:
Diaala nha koo kia me kia babaala,
natee bu me nisuusu mitaata mia we kutsini a
miili mia we[☆].”

³⁷ Daavidi nde makulu li mu uta nde: “Pfumu”, ka buni Kristo utuu ubwaba mwaana a nde?» Koongi yalaa yakiyuu Yiisu mu kinyi yoosi.

*Yiisu aleeli kwaa baata mu usa mayele mu bayi-
isi ba mikele
(Mataayi 23.1-36; Luka 20.45-47)*

³⁸ Mono ma Yiisu akiyiisi: «Disa mayele mu bayiisi ba mikele babatono udieenge na bikutu bibibwe. Bo batono uyaka mabwe ma likiinzi mu kulu a mbari.

³⁹ Bo bali mu usoolo mambuu matsiomi mutso manzo ma makutunu ma Bayuudayo, na mu mambuu ma likiinzi mu mikuungi.

⁴⁰ Bo bali mu upatila biloo bia bakwiili, na mu peluu bali mu usa makuundu mamala. Nziaambi sa afuundusu bo mu mifuri!»

*Mukwiili wa muwele ahi mikuti mia nde mioosi
(Luka 21.1-4)*

⁴¹ Yiisu ali adiaala mutso nzo a Nziaambi nha kulu a itungu ki bubaaha bungori, na nde aki-mono buni baata bakilooso mikuti mia mboongo

[☆] 12:36 Mkg 110.1

mu itungu kii. Bisini bibilayi biakilooso mikuti mialaa.

⁴² Mukwiili mosi wa mukaasa wa muwele ayiri na aloosi mikuti mia nde mioolo mimikee.

⁴³ Yiisu ati miyii mia nde mbili na wabaleeli: «Ngwanya me nadileeli, mukwiili wuu na wu wa muwele vuli ulooso mboongo na bo boosi.

⁴⁴ Mundaa ti bo boosi baheeri bia bo, biahele na ndutu. Ka nde, wahele na bioosi, heeri bioosi bi ali na bio. Bioosi bi nde ali na bio mu idiingi kia nde.»

13

*Yiisu ayaabisi tsialili a nzo a Nziaambi
(Mataayi 24.1-2; Luka 21.5-6)*

¹ Mu taanga di Yiisu akipala mu lipaanga la nzo a Nziaambi, mosi mu miyii mia a nde wamuleeli: «Muyiisi, mono mamanya ma bubwe! Mono ki pili a tuungili!»

² Yiisu wamuleeli: «We li mu umono tuungili yinene yi? A kubwasaala pe nha na nha manya limosi nha yulu a lini. Bioosi sa batsara.»

*Mapasi na mbingisi
(Mataayi 24.3-14; Luka 21.7-19)*

³ Yiisu ayeni ku mulaanda a Olive wali nha kulu a nzo a Nziaambi. Nde ali adiaala itwaari na Peetero, Yaki, Yowani na Andere. Bo bamufuuli:

⁴ «Wadileele, mu ki taanga maa makaayilimi, na ki iliimbi ikaamweese ti maa moosi sa mayilimi?»

⁵ Ni mu buu, Yiisu abaandii uleele kwaa bo: «Disa mayele, muutu ahele udiimbisi beni mu mandaa ma pia.

⁶ Babalayi sa biyiri mu kuumbu a me, na sa baleele: “Ni me!” Na sa badiimbisi baata babalayi.

⁷ Bu beni dikaayuu midiingi na kele ya midiingi, a diba na boomo pe. Mundaa ti maa mafwaana uyilimi, ka yii keni a manini a tsi pe.

⁸ Tsi mosi sa idwaanisa tsi kimi. Ipfumu imosi sa idwaanisa ipfumu ikimi. Toto sa dinyingini mu mambuu malaa, na nzala. Yii sa iba weti mbaandila misoongo mia mbutili.

⁹ Disa mayele mu beni bame. Mundaa ti sa badiyeelele nha kulu a pfuundisi. Sa baditete mu manzo ma makutunu ma Bayuudayo. Sa badifu-undusu nha kulu a batumi na mitini, mu toono a me. Sa iba imbaangi kwaa bo.

¹⁰ Ka bwafwaana tsiomi ti ndaa yimbwe iyabina kwaa baata boosi.

¹¹ Mu taanga di bakaabiti beni nha kulu a pfuundisi, a dikwanyoongo pe, mu mii mi beni dikaaleele. Ka dileele mandaa ma bakaaha beni mu taanga dii. Mundaa ti mo a mumata kwaa beni pe, ka kwaa Muheebili wa Ngira.

¹² Mwaana a nguu sa ayeelele mwaana a nguu a nde makulu mu likwa. Taayi ka sa ayiluu bumosi na mwaana a nde. Baana sa badwaanisa bibuti bia bo na sa bafuundusu bo mu tsieembili ya likwa.

¹³ Baata boosi sa badibele mu toono a me. Ka wuu wu uba na mukonono natee manini, sa ay-obuu.

Mapasi ma manene

(Mataayi 24.15-28; Luka 21.20-24)

¹⁴ «Sa uba na iluumbu ki beni dikaamono muutu wu bali mu uta “Mubi wa tsitsi”, atemene nha

mbuu yi nde ahele ufwaana uba. Nyaala ti wukaataanga mandaa ma, ayuu bubwe! Nyaala babakaaba ku Yuuda, babata ku milaanda.

¹⁵ Wukaaba ku yulu a nzo a nde, anyaala usutuu mu uholo biloo bia nde bili mutso nzo.

¹⁶ Wukaaba ku matsiee, anyaala uvutuu ku nzo a nde mu uyaholo iyungu kia nde.

¹⁷ Ki pili a ngebe dikaaba, mu biluumbu bii, kwaa bakaasa bangaa mayimi na kwaa babakaanywiisi baana mabeene.

¹⁸ Dikuundu Nziaambi paa ti maa mahele uto mu taanga dia mvulu na dia kioori kia mifuri!

¹⁹ Mundaa ti mu biluumbu bii, sa uba na tsitsi diavulu bunene. Baata sa bamono pasi dialaa, mu iteesi kiavulu bunene. Umata mbaandila tsi, mu taanga di Nziaambi ayilii bioosi, natee lolo, baata keni a bamono pasi dia pili yii pe. Na a bubwamonuu mandaa ma pili yii pe.

²⁰ So Pfumu a aholi pe kesili ya usa ti taanga dii diba dikusi, keni muutu so moosi utuu pe uvuu. Ka nde asi dio diba dikusi, mu ndaa a babasoolo mu uba baata ba nde.

²¹ «Ni mu buu, so muutu wadileeli: “Dimono, Kristo nha ali” so a buu pe: “Dimono, nde kunaa ali!” A diamusa imiini pe.

²² Ka bakristo ba pia na mibili mia pia, sa batemene. Sa bayiluu biliimbi bia ukimuu na bimaanga mu udiimbisi, so butuu uba, baa ba Nziaambi asoolo.

²³ Ni mu buu, disa mayele! Me maakwayaabisa beni mioosi.»

*Nziriri a Mwaana a muutu
(Mataayi 24.29-31; Luka 21.25-28)*

24 «Mu biluumbu bii, nha mbisi a tsitsi dia pili yii, tari sa liba pimisi, tsuungi a ubwaha liyalila la nde pe,

25 bambwelele sa basotuu mu umata ku yula, na tuu dili ku yula sa dinyingini.

26 Nha mbisi sa bamono Mwaana a muutu mu uyiri mu matuti, mu litu na mu buzitu ba nde.

27 Nde sa atsinduu batumu ba nde mu ukukuu ba nde asoolo mu mapeembi moosi, umata kwasuku toto, natee kwasuku yula.»

Tsaba ya muti wa mufike

(Mataayi 24.32-35; Luka 21.29-33)

28 «Diyuu nziisili yili mu uha muti wa mufike: Mu taanga di mapaki ma nde mamaakololo makaya moosi, na makaya mamanyatii maka mu uteete, beni diayaaba ti mvulu a tsiomi ka bebele.

29 Ni bumosi mu beni ka, mu taanga di beni dikaamono mandaa maa mu uyilimi, diyaaba ti Mwaana a muutu ka bebele, nha munywa a nzo a we.

30 Ngwanya me na dileeli: kubu yi a yilabuu pe tswaamina a maa moosi muyilimi.

31 Yula na tsi sa bilabuu, ka mandaa ma me a mulabuu pe.»

Ndili a Nziaambi ayaaba taanga dia tsieelele

(Mataayi 24.36-44)

32 «Mu miatala iluumbu, so a buu pe nguungu, muutu so mosi pe wayaaba, a so batumu ba Nzi-aambi mu mayula pe, a so Mwaana ka pe. Ndili a Taayi ayaaba.

33 Disa mayele! Diba likanda, munda ti beni a diayaaba pe taanga dia tsieelele.

³⁴ Sa buba weti mu taanga di muutu ubayene midieenge. Mu taanga di nde ali mu usiisi nzo a nde, nde li mu usiisi basiali ba nde mu usa yo bungeele. Nde li mu uha kwaa muutu muutu isala kia nde, na li mu utumu kwaa mukebi a munywa nzo mu uba likanda.

³⁵ Ni mu buu diba likanda, munda ti beni a diyaaba pe taanga dikaayiri ngaa nzo. Helape nde yiri tsitsii, so kati-a-kati a butsuu. So a buu pe, mu taanga di tsutsu ukookolo, so mu ngwaali.

³⁶ So nde yiri mu itsimbisini, a bwafwaana pe ti nde abaasa beni diala matolo.

³⁷ Ma me ndi mu uleele beni, me ndi mu uleele mo kwaa boosi: Diba likanda!»

14

Batumi ba ikuutu kia Nziaambi bakuti Yiisu mapfuundu

(Mataayi 26.1-5; Luka 22.1-2; Yowani 11.45-53)

¹ Biluumbu bioolo biasiaali tswaamini a mukuungi a Paaka uto, na mukuungi wa mapa mahele na lifunusu. Mu taanga di, banguu ba bangaanga ba Nziaambi na bayiisi ba mikele, basiayi kuulu mu ukaanga Yiisu mu tsweeyi na mu mayele, paa bamudusu.

² Ni mu buu, bo balelisini: «Dinyaalani ukaanga nde mu taanga dia mukuungi, leeti baata sa batemene kutso nyingi-nyingi*.»

Mukaasa mosi ayitili mananaasa nha yulu a mutswe a Yiisu

(Mataayi 26.6-13; Yowani 12.1-8)

* **14:2** batemene kutso nyingi-nyingi basa muvuusu.

³ Yiisu ali ku bula Betania, mu nzo a Simooni ngaa a bwaari. Bu nde akidia, mukaasa mosi akoti mu nzo na ibasa kialuulu mu manaasa matala yalaa. Nde adibili ibasa kia alabati†, na ayitili mananaasa ma nare‡ nha yulu a mutswe a Yiisu.

⁴ Babamosi mu babali nhaa bakoli kesi: «Mu ki toono babiiyisi wako mananaasa ma?

⁵ Keni beeri bayaluu mo mu makama matata ma mikuti mia mboongo, na uha mo kwaa bawele!» Bo batsuyi bubi kwalaa mu mukaasa wuu.

⁶ Ka Yiisu aleeli: «Diamunyaala na pii. Mu ima beni dili mu ukwaamisa nde? Yi nde ayilii mu me, ngwanya ili ndaa yimbwe.

⁷ Mundaa ti taanga dioosi beni sa dibaaba itwaari na bawele. Na mu pasi taanga di beni ditooni, beni sa dituu uyiluu bo mamabwe. Ka beni a dituu pe uba na me taanga dioosi.

⁸ Nde yilii ma nde atuyi: Nde kwiyitili mananaasa mu nyutu a me, mundaa uyiluu ndiili a me.

⁹ Ngwanya, me nadileeli: pasi peembi yibuyaabisa Ndaa Yimbwe, mu tsi yoosi, sa balibili moonyi mu nde, mu ndaa yi mukaasa wu ayilii mu me.»

Yuuda asiayi buni buyeelele Yiisu kwaa banguu ba bangaanga ba Nziaambi

(Mataayi 26.14-16; Luka 22.3-6)

¹⁰ Yuuda Isikarioti, mosi mu kuumi na miyii mioolo, ayiyaabisa tsimi kwaa banguu ba bangaanga ba Nziaambi mu uyeelele Yiisu kwaa bo.

† 14:3 *ibasa kia alabati* ibasa kibayiluu mu mamanya matala mahembuu. ‡ 14:3 *mananaasa ma nare* maari ma bakamina mu ifulu kia kuumbu nare.

¹¹ Mu ndaa yimbwe yii, bo bayaangi na balasini bamuha mboongo. Umata mu taanga dii, Yuuda asiayi kuulu yafwaana mu uyeelele Yiisu kwa bo.

*Miyii miayilii ndaamba a Paaka
(Mataayi 26.17-19; Luka 22.7-13)*

¹² Mu iluumbu kiatsiomi kia mukuungi a mapa ma bahele ufunusu, iluumbu ki bakitsuu bungori ba mwaana a limeme la Paaka, miyii mia Yiisu mi-aleeli kwaa nde: «Kuni we atoono ti bisi diyayiluu we ndaamba a Paaka?»

¹³ Ninha Yiisu atsinduu mioolo mu miyii mia nde bu aleeli: «Diyene ku ngaanda. Kuu, beni sa dibwaanina na baala limosi lili na mbiindi yaluulu mu maamba. Diamuduku,

¹⁴ na kuu ku nde akaakoto, dileele kwaa ngaa nzo ti: “Muyiisi fuuli we: Kuni kuli itsuru kia nzo ki me kaadia ndaamba a Paaka na miyii mia me?”

¹⁵ Nde sa wadilaa, itsuru kia nzo ki inene kia ku yulu, mutso nzo a nde, kibasa bungeele na kiamayilimi. Ni muu beni dikaayiluu ndaamba a Paaka.»

¹⁶ Miyii miayeni na miakoti ku ngaanda. Bo bamoni mandaa moosi weti bu Yiisu aleeli yo kwaa bo, na ni kuu bo bayilii ndaamba a Paaka.

*Yiisu adiiri Paaka na miyii mia nde
(Mataayi 26.20-25; Luka 22.14; Yowani 13.21-30)*

¹⁷ Tsitsii bu yatoori, Yiisu ayiri na miyii mia nde kuumi na mioolo.

¹⁸ Bu bo bakidia nha meese, Yiisu aleeli: «Ng-wanya me nadileeli: Mosi mu beni, wuli mu udia na me, sa ayeelele me.»

¹⁹ Miyii mioosi miakoti mu ngebe, na bo bameleeli mosi nha mbisi a wunu: «Ni me?»

²⁰ Yiisu aleeli kwa bo: «Ni mosi mu beni, mosi mu kuumi na mioolo. Wuu wu utsubu lipa la nde na me, mu ikoombo.

²¹ Mwaana a muutu sa akwa weti bu Maba-sonuu ma Ngira mali mu uyaabisa. Ka ngebe kwaa muutu wuu, wu uyeelele Mwaana a muutu! Ali yavulu bubwe kwaa muutu wuu, mu uhele ubutuu!»

Meese ma Pfumu

(Mataayi 26.26-30; Luka 22.15-20; 1 Kolito 11.23-25)

²² Mu taanga dia udia, Yiisu aholi lipa. Bu amani uvutulu matoondo kwaa Nziaambi, nde abukili lo na ahi lo kwaa miyii mia nde. Nde wabaleeli: «Diholo, yiinayi ni nyutu a me.»

²³ Nha mbisi, nde aholi mbasa a viinyi. Bu amani uvutulu matoondo kwaa Nziaambi, nde wabaheeri yo. Na boosi banwyyiri yo.

²⁴ Yiisu wabaleeli: «Maa-na-ma ni makila ma me, makili mali mu uhamisa lilasina la Nziaambi, matsiaamii mu toono a baata babalayi.

²⁵ Ngwanya me nadileeli: Me a nibwanywa pe mala ma mbutu dia viinyi ma, natee iluumbu ki me ni bwanywa mo, mu Ipfumu kia Nziaambi.»

²⁶ Tumake bo bamani uyimbi mikuunga mia mukuungi, na bo bayeni ku mulaanda a Olive.

Yiisu ayaabisi ti Peetero sa wamutunu

(Mataayi 26.31-35; Luka 22.31-34; Yowani 13.36-38)

²⁷ Yiisu aleeli kwaa miyii mia nde: «Beni boboosi sa dibwoongolo me, ka bali mu utaanga mu Maba-sonuu ma Ngira:

“Me sa tete mukebi,
na mameme sa matsamuu✧.”

²⁸ Ka, Yiisu abwileele, nha mbisi a tsimbilili a me, sa naditswaamina ku Ngalili.»

²⁹ Peetero wamuleeli: «Ka so boboosi babwoongili we, me a nibwoongolo we pe!»

³⁰ Yiisu avutili kwaa nde « Ngwanya me ndeeli kwaa we: Lolo li, mu butsuu ba ka, tswaamina tsutsu ukookolo mbala dioolo, we sa tunu me mbala tata.»

³¹ Ka Peetero ahami mu usa paa: «So me nikwa ka itwaari na we, ngori me a nituu utunu we pe!» Na boosi baleeli bumosi ka.

*Yiisu akuundi Nziaambi ku Ngetesemane
(Mataayi 26.36-46; Luka 22.39-46)*

³² Tumake bo batoori nha mbuu mosi ya kumbu Ngetesemane, na Yiisu aleeli kwaa miyii mia nde: «Didiaala nhaa na nha, mu taanga di me niyakuundu.»

³³ Nde abiti itwaari na nde Peetero, Yaki na Yowani. Nde abaandii umono ikuuhulu na man-goongo,

³⁴ na nde wabaleeli: «Me ndi na ngebe mu ukwa, didiaala nhaa na nha, na diba likanda!»

³⁵ Nde ayeni mwaana taka hoolo; atsukini, na akuundi paa ti, so ali butuu uba, ti nguungu yii ya mapasi yilabuu la na nde.

³⁶ Nde aleeli: «Aba, Taata, mioosi utuu uyilimi mu we. Takala la na me mbasa ya mapasi yiinayi.

✧ 14:27 Zak 13.7

Ka, a buba weti buli litoono la me pe, ka buli litoono la we.»

³⁷ Nde abwiyiri avutuu na amoni miyii mitaata mialaa tolo. Nde aleeli kwaa Peetero: «Simooni, we tolo? We abayi mifuri mia uba likanda so mu nguungu mosi?

³⁸ Diba likanda na dikuundu paa dihele ubwa mu mapuusu. Mutimi a muutu li ahama, ka musunyi a nde adee.»

³⁹ Nde abwitakuu, na akuundi Nziaambi bu abwileele mandaa maanamaa.

⁴⁰ Nha mbisi a mwaana a taanga hoolo, nde abwivutuu kwaa miyii mia nde na wabamoni bala tolo. Bu bo bakooni uba misi bwaasi, bo a bayaabi pe mima buleele kwaa nde.

⁴¹ Bu abwiyiri mbala ya mutata, nde aleeli kwaa bo: «Beni kaala matolo na beni dili mu uwuumu? Bumaakuu! Nguungu yimaato. Mu taanga di, muutu mosi sa ayeelele Mwaana a muutu nha mioo mia bangaa masumu.

⁴² Ditemene, tsweendani! Dimono, muutu wukaayeelele me kwaa bo, nha ali!»

Yiisu bakaangi

(Mataayi 26.47-56; Luka 22.47-53; Yowani 18.3-12)

⁴³ Yiisu ali keni mu utsuu. Ni mu taanga di Yuuda, mosi mu miyii kuumi na mioolo, ayiri. Koongi a baata bali na mikasa na mipaanga bali itwaari na Yuuda. Banguu ba bangaanga ba Nzi-aambi, bayiisi ba mikele na bakuutu ba babaala boosi baa nibabatsindii bo.

⁴⁴ Yuuda wuu wayeelili Yiisu, amweesi bo ili-imbi ki nde akaasa. Nde wabaleeli: «Wuu wu me

kaanyumbutu, ni nde. Diamukaanga na diamubiti, diyiluu ukebe nde.»

⁴⁵ Mu taanga di Yuuda atoori, nde asweesi kwaa Yiisu, na wamuleeli: «Muyiisi!» Na wamunyumbiti.

⁴⁶ Babakimi babwiilili Yiisu na bamukaangi.

⁴⁷ Ka mosi mu babali nhaa, apalisi mukasa a nde mutso kutu a nde, ateti musiali a nguu a bangaanga ba Nziaambi, na wamukesi litswi.

⁴⁸ Yiisu wabaleeli: « Me ihaangi ndi, paa beni diyiri na mikasa na mipaanga, mu ukaanga me?

⁴⁹ Mu biluumbu bioosi me mbeeriangi itwaari na beni, na nakiyiisi mutso lipaanga la nzo a Nziaambi, na beni a diakaangi me pe. Ka maa mamaayilimi, paa Mabasonuu ma Ngira mayene tsitsi.»

⁵⁰ Nhaa-na-tsi, miyii mioosi miamubwoongili, na miabati.

⁵¹ Mufuru a baala mosi wali walwaata ndila tsaanda mosi, akiduku Yiisu. Bayesini mu ukaanga nde,

⁵² ka nde anyaaali tsaanda na abati pene.

Yiisu nha kulu a pfuundu a ikuutu kia Bayuudayo

(Mataayi 26.57-68; Luka 22.54-55,63-71; Yowani 18.13-14,19-24)

⁵³ Ba bakaangi Yiisu babiti nde kwaa nguu a ngaanga a Nziaambi. Banguu ba bangaanga ba Nziaambi, bakuutu ba Bayuudayo na bayiisi ba mikele boosi bakukini.

⁵⁴ Peetero akiduku Yiisu ku lala, natee ku mbari a lipaanga la nzo a nguu a bangaanga ba Nziaambi. Kuu, nde adiaali itwaari na bakebi na akiyoto mbaa.

⁵⁵ Banguu ba bangaanga ba Nziaambi na ikuutu kia bo kioosi, bakisaa toono yiibwiisi Yiisu paa bamudusu, ka a babayi pe.

⁵⁶ Ka baata babalayi bakita bimbaangi bia pia mu nde, ka a baki uyuhusunu bo na bo pe.

⁵⁷ Babamosi batemini na bati nde imbaangi kia pia kiinaki:

⁵⁸ «Bisi diayuyi bu aleeli: “Me sa tsara nzo a Nziaambi yiinayi yi batuungu mu mioo mia baata, na mu biluumbu bitata me sa bwatuungu nzo kimi yi ihele uba iyiluu kia muutu.”»

⁵⁹ Ka so mu ndaa yii bo a bayuhisini pe.

⁶⁰ Nguu a bangaanga ba Nziaambi atemini nha kati-a-kati a baata, na ahi Yiisu nduru: «We mvutu yi we uvutulu yo pe? We mima leeli mu bimbaangi bi baata bali mu uta mu we?»

⁶¹ Ka Yiisu awuri, na a avutili mvutu so mosi pe. Nguu a bangaanga ba Nziaambi abwifuulu nde: «We ni Kristo, mwaana a Ngaa Lisieme?»

⁶² Yiisu avutili: «Ee-e, ni me! Na beni sa dimono Mwaana a muutu adiaala nha koo kia babaala kia wuu wuli na litu, na nde sa ayiri mu matuti ma yula.»

⁶³ Ni mu buu nguu a bangaanga ba Nziaambi akaki bikutu bia nde, na aleeli: «Bisi a dili na nzala usaa bambaangi pe!

⁶⁴ Beni diyuyi bu nde atuyi Nziaambi. Buni beni dili mu utsimi?» Bo boosi bayaabisi ti nde maasa bubi na nde afwaana ubaa tsieembili ya likwa.

⁶⁵ Babamosi babaandii mu utswiili nde mate, bamufuuli tsaanda ku busu, bamuteti. Bo bamuleeli: «Bili, na yesene uyaaba wu yilii we maa!». Na bakebi ba nzo a Nziaambi bamuteti mambata.

*Peetero atuni Yiisu
(Mataayi 26.69-75; Luka 22.54-62; Yowani 18.15-18,25-27)*

⁶⁶ Peetero ali keni ku tsini nha mbari a lipaanga la nguu a bangaanga ba Nziaambi. Mu diina taanga dii, mosi mu basiali babakaasa ba nguu a bangaanga wuu ayiri.

⁶⁷ Nde amoni Peetero bu akiyoto mbaa. Musiali wa mukaasa wuu wamutali, na wamuleeli: «We ka beeri na Yiisu musu Nazareti.»

⁶⁸ Peetero atuni bu ayaabisi: «Me a nayaaba pe ma we tooni uleele, me a ndi mu uyu pe.» Na nde amati nha mukoo a mbaa, na ayitemene nha peembi na munywa a lipaanga. [Ninha, tsutsu akookili.]

⁶⁹ Ka musiali wa mukaasa wamumoni, na abwiyaabisa nha kulu a babali nhaa: «Muutu wuunawu, li mosi nha kati a bo!»

⁷⁰ Na Peetero abwitunu. Mwaana a idii hoolo, baa babali nhaa, bakibwaleele kwaa nde: «Utuu uba ngwanya, we li mosi mu bo, mu ndaa ti we ka, li musu Ngalili.»

⁷¹ Ninha Peetero aloyi: «Nyaala Nziaambi asieembe me, mbiiti me pia ndi mu ufutu! Ngwanya, me a nayaaba muutu pe wu beni dili mu utsuu mu nde.»

⁷² Nhaa-na-tsi, tsutsu akookili mbala ya dioolo. Ninha, Peetero alibili moonyi mu maa mamuleeli Yiisu: «Tswaamini tsutsu ukookolo mbala dioolo,

we sa tunu me mbala tata.» Ni mu buu, Peetero akoti mu ngebe, abaandii ulili.

15

Babiti Yiiisu nha kulu a Pilato
(Mataayi 27.1-2,11-14; Luka 23.1-5; Yowani 18.28-38)

¹ Mu ngwaali ya na wee, banguu ba bangaanga a Nziaambi, bayiisi ba mikele na pfuundu a iku-utu kia Bayuudayo kioosi, bakukini. Bakuti Yiiisu bibolo, bamubiti na bamuyeelili kwaa mutumi Pilato.

² Pilato wamufuuli: «We ni mutini a Bayuudayo?» Yiiisu wamuvutili: «We leeli buu.»

³ Banguu ba bangaanga ba Nziaambi bafuundi Yiiisu kwalaa.

⁴ Pilato abwiha nde manduru: «We a li na ya uvutulu pe? We li mu uyu bu baata ba boosi bali mu ufuundu we!»

⁵ Ka Yiiisu a abwivutulu ndaa so mosi pe. Ni mu buu, Pilato akimii kwalaa.

Baheeri Yiiisu kesili ya likwa
(Mataayi 27.15-26; Luka 23.13-25; Yowani 18.39–19.16)

⁶ Mu pasi mukuungi a Paaka, Pilato akiha banyanga kwaa kori mosi, wuu wu koongi yakilombo.

⁷ Ka bunu, muutu mosi kuumbu a nde Barabase, ali mu perese na biwulu biadusi muutu, mu taanga yali nyingi-nyingi.

⁸ Koongi yayeni kwaa mutumi Pilato, na yamuloombi paa babayiluu weti bu yali ipfu kia nde.

⁹ Pilato wabavutuli: «Beni diatoono ti me na dinyaala mutini a Bayuudayo?»

¹⁰ Ka nde ali ayaaba bubwe ti, munda a musoyi, banguu ba bangaanga ba Nziaambi bamuyeelili Yiiisu.

¹¹ Ka banguu ba bangaanga ba Nziaambi, batsindi koongi paa ti Pilato wabanyaalila Barabase nha mbuu a Yiiisu.

¹² Pilato abwifuulu: «So me nyaali beni Barabase, ima ditoono ti me sa mu wuu wu beni dili mu uta mutini a Bayuudayo?»

¹³ Bo bamuvutuli bu bakiloo: «Wamukomo nha kuruwa!»

¹⁴ Pilato wabafuuli: «Ka ki mamabi nde ayilii?» Ka bo babwihama mu uloo: «Wamukomo nha kuruwa!»

¹⁵ Bu Pilato atooni uha kinyi kwaa koongi, nde wabanyaalili Barabase. Nde atumi ti batete Yiiisu bikoti, na wamuyeelili paa bamukomo nha kuruwa.

*Masodaare masi Yiiisu saa
(Mataayi 27.27-31; Yowani 19.2-3)*

¹⁶ Masodaare mabeyi Yiiisu mutso nzo a mutumi, na bo bateeri koongi a masodaare yoosi mbili.

¹⁷ Bo bamulwaatisi iyuungu kiabeenge, na bamunayi nha yulu a mutswe, iburu kia matsieende.

¹⁸ Bo babaandii uha nde bwee. Bo bamusiiri saa bu bamuleeli: «Bwee, mutini a Bayuudayo!»

¹⁹ Tumake, bamuteti ikoti nha yulu a mutswe, bamutswiili mate na batsukini nha kulu a nde mu uha nde bwee.

²⁰ Bu bamani uyiluu usa nde saa, bamumaasi iyuungu kiabeenge na bamulwaatisi bikutu bia nde makulu.

*Bakomi Yiisu nha muti wa kuruwa
(Mataayi 27.32-44; Luka 23.26-43; Yowani
19.17-27)*

Bobamubiti ku mbari a ngaanda, paa bamukomo nha kuruwa.

²¹ Muutu mosi wa bula ba Kirene, kuumbu a nde Simooni, taayi a Alekandere na Lufusi. Nde akimata ku matsiee na akilabuu nhaa. Masodaare mamubamii mu ubiti kuruwa a Yiisu.

²² Bo babiti Yiisu ku mbuu ya kuumbu Ngo-longota, mambiindili ti: «mbuu ya iteenge kia mutswe.»

²³ Bo bali na nzala ya uha nde mala mabavuutu na miire*, ka Yiisu abisi.

²⁴ Tumake bo bamukomi nha muti wa kuruwa. Na bo bakabi nha kati a bo bikutu bia nde, mu uta nzeke paa bayaaba ikuku ki muutu muutu mu bo akaabiti.

²⁵ Ali ka nguungu ya wa ya ngwaali, mu taanga di bakomi nde nha muti wa kuruwa.

²⁶ Kwali na bala lalikee li bali basonuu toono yi bamuhi tsieembili. Ali basonuu mandaa ma, nha yulu a bala lii: «Mutini a Bayuudayo».

²⁷ Ali bakomo biwulu bioolo, itwaari na nde, muutu muutu nha kurwa a nde. Mosi nha koo kia nde kia babaala, wunu nha koo kia nde kia bakaasa. [

²⁸ †]

²⁹ Babakilabuu kuulu nha mbuu yii, bakituu nde, na bakinyingisi mitswe. Bo baleeli: «Ee-e! We a ni muutu pe waleeli ti we utuu utsara

* **15:23** *miire* biloongo bibayiluu mu muti. Mbiiti muutu nywiiri bio, nde ka pasi ubwamono pe † **15:28** Mu yii, Mabasonuu ma Ngira mayeni tsitsi: «Bakitsimi ti nde ali mosi mu badusi a baata.»

nzo a Nziaambi, na ubwatuungu yo mu biluumbu bitata?

³⁰ Ka vuu mu iwemakulu, sutuu nha kuruwa!»

³¹ Bumosi, banguu ba bangaanga ba Nziaambi na bayiisi ba mikele bakisa Yiisu saa. Bo bakilelesene: «Nde maavuusu bakimi, ka nde ukoono uvuu mu indemakulu!

³² Nyaala Kristo, mutini a Iseraeli, asutuu mu taanga di nha kuruwa! Paa bisi dimono, na dimene miaanzi mu nde.» Babakomi itwaari na Yiisu, bakituu ka nde.

Likwa la Yiisu

(Mataayi 27.45-56; Luka 23.44-49; Yowani 19.28-30)

³³ Mu nguungu ya nzanga, pimisi diabwi mu tsi yoosi, na diadiingi natee mu nguungu ya matata ku mbisi a nzanga.

³⁴ Na mu nguungu yii, Yiisu aloyi mu ndaa ya mifuri: «Eloyi, Eloyi, lema sabakatani?» Mambi-indili ni ma: «Nziaambi a me, Nziaambi a me, mu ima we siisi me?»

³⁵ Babamosi mu babali nhaa bamuyuyi, na baloyi: «Diyuu, nde ka mu uta mubili Eliya mbili!»

³⁶ Mosi mu bo adumi tiini, aluusi itsuru kia tsaanda kiaduu mu viinyi la nhanyi, na akuti kio ku toso a lisoongo. Tumake nde ahaatisi lo kwaa Yiisu paa nde anywa, na aleeli: «Dikebe, bisi sa dimono mbii ti Eliya yiri mu usutulu nde nha kuruwa!»

³⁷ Yiisu aloyi mu ndaa yinene na akwi.

³⁸ Tsaanda yibabanduu mu nzo a Nziaambi, nha mbuu ya ngira, yakakii mu bibari bioolo, umata ku yulu natee ku tsini.

³⁹ Mukuutu a kama masodaare mosi, ali atemene nha kulu a Yiisu. Nde amoni buni Yiisu asieeli muwuumu, na aleeli: «Ngwanya, muutu wu beeri Mwaana a Nziaambi!»

⁴⁰ Kwali ka nhaa, na bakaasa bakitalila ku la. Nha kati a bo, kwali Mari musu Mangadala, Salome, Mari nguu a Yose, na Yaki *wa mukee*.

⁴¹ Bakaasa baa baduki Yiisu. Ni bo bakisalila nde, mu taanga di nde ali ku Ngilili. Mwali ka nhaa na bakaasa bakimi babalayi, babahaati na nde ku Yerusalemi.

Basuusi nyutu a Yiisu mu ngili

(Mataayi 27.57-61; Luka 23.50-56; Yowani 19.38-42)

⁴² Tsitsii bu yatoori, na bu yali iluumbu kia nzilimini, pili mosi tswaamina na ukoto mu saba,

⁴³ Yoosefi, musu Arimate, alwaati ibaala kia nde, na ayimonuu kwaa mutumi Pilato. Nde ali inama imosi kia likiinzi mu pfuundu a bakuutu, na akikebe, nde ka, nziriri a Ipumu kia Nziaambi. Nde ayeni mu uyaloombo nyutu a Yiisu kwaa Pilato.

⁴⁴ Pilato akimii bu ayuyi ti Yiisu maakwa. Nde ati mukuutu a kama masodaare mbili, paa afuulu nde mbii ti Yiisu akwa umata bele pe.

⁴⁵ Bu amani na uyuu mayaabisi nde mukuutu a masodaare, nde ahi muswa kwaa Yoosefi mu uholo nyutu a Yiisu.

⁴⁶ Yoosefi asuumbi tsaanda ya lino, nde asutili Yiisu nha yulu a kuruwa. Nde adii nde mu tsaanda yii, na wamusuusi mutso ngili yi basootolo mutso manya. Tumake nde anyiingili manya nha muniywa a ngili.

⁴⁷ Mari musu Mangadala na Mari nguu a Yose, bakitala mbuu yi basuusi nyutu a Yiisu.

16

*Tsimbilili a Yiisu mu babakwa
(Mataayi 28.1-8; Luka 24.1-12; Yowani 20.1-10)*

¹ Iluumbu kia Saba bu kialabii, Mari musu Mangadala, Mari nguu a Yaki, na Salome basuumbi mananaasa paa bakili mu nyutu a Yiisu.

² Mu ngwaali a ngwaali a iluumbu kiatsiomi kia limiingi, mu palili a nyanga, bo bayeni ku ngili.

³ Bo bakilelesine: «Na kaanyiingili bisi manya lili nha munywa a ngili?»

⁴ Ka bu bo batoori ku ngili, bo bamoni ti ba-maanyiingili manya me. Ka bunu, lo ali ngo bunene.

⁵ Ninha bo bakoti mutso ngili. Bo bamoni nhaa mufuru a baala mosi, adiaali nha koo kia babaala, alwaati ikutu kiahembuu. Bo babayi boomo!

⁶ Ni mu buu nde wabaleeli: «A diba na boomo pe! Beni Yiisu musu Nazareti, dili mu usaa, wu bakomo nha muti wa kuruwa? Nde siimbiaangi, na nde a li nha pe. Mono mbuu yi bali basuusu nde.

⁷ Mu taanga di, diyene dileele kwaa miyii mia nde na kwaa Peetero: “Nde maatswaamina beni ku Ngalili. Ni kuu beni dikaamono nde, weti bu akileele beni.”»

⁸ Ninha bo bapali mu ngili, na babati, munda ti bo bakiteete mu boomo na ukimuu. Na bo a baleeli ndaa pe so mosi kwaa muutu, munda ti bo bali na boomo.

Yiisu amonii mu mambuu malaa
(Mataayi 28.9-10,18-20; Luka 24.13-53; Yowani 20.11-23; Biyiluu 1.6-11)

[
⁹ Yiisu bu asiimbii mu babakwa mu ngwaali a ngwaali ya iluumbu kia limiingi, nde akwimonuu kwaa Mari musu Mangadala, wu nde apalisi mi-heebili tsaamba mimibi.

¹⁰ Nde ayiyaabisa ndaa kwaa bali itwaari na Yiisu, mu taanga di bo bali kutso ku bukwiili na bakilili.

¹¹ Ka bu bayuyi ti Yiisu li moonyi, na ti Mari wamumoni, bo a bamusiiri imiini pe.

Yiisu amonii kwaa miyii mioolo

¹² Tumake, Yiisu amonii mu mutindi mukimi kwaa miyii mioolo, miali mu kuulu mu uyene ku bula.

¹³ Bo bayiri avutuu mu uyaabisa kwaa miyii mikimi, babaheli ka usa imiini.

Yiisu amonii kwaa miyii kuumi na mosi

¹⁴ Mu manini, Yiisu amonii kwaa miyii kuumi na mosi, bu bali nha meese. Nde afweengi bo mu ndaa pelili a imiini kia bo, na bu baheli usa imiini mu maleeli bo, baa bamumoni ti maasiimbuu mu babakwa.

¹⁵ Tumake nde wabaleeli: «Diyene mu tsi yoosi, diyaabisa Ndaa Yimbwe kwaa baata boosi.

¹⁶ Wu umene miaanzi mu me, na wu bakaa-bootuu, sa avuu. Wu uhele umene miaanzi mu me, Nziaambi sa asieembe nde.

¹⁷ Dimono biliimbi bibakaayaaba babasa imiini mu me: bo sa babingi miheebili mimibi, mu

kuumbu a me. Bo sa batsuu mu mandaa ma bumweenyi.

¹⁸ Bo sa bakaanga bataari mu mioo mia bo, na so bo banywiiri bisii bibituu ubiti ku likwa, bio a bituu usa bo bubi pe. Bo sa banaa mioo nha yulu a babeeri, na babeeri sa babeeluu.»

Yiisu avutii kwaa Nziaambi

¹⁹ Bu amani mu utsuu maa kwaa bo, Pfumu anaangii mu mayula na adiaali nha koo kia babaala kia Nziaambi.

²⁰ Miyii miayeni mu uyaabisa Ndaa Yimbwe mu mambuu moosi. Pfumu akisala itwaari na bo, na akimweese ngwanya a mandaa ma nde, mu biliimbi biakiduku bo.]

New Testament in the Yaka language (Congo-Brazzaville)

The New Testament in the Yaka language of the Congo

copyright © 2024 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ivatan (Yaka)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-05-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 May 2025 from source files dated 3 May 2025

3b876d40-c02b-5fa1-8385-1b3b9a90b6ec